

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

Geopolitica migrației românești

Alexandru DUȚU

La o primă examinare, societatea noastră, asemeni unui furnicar uriaș, reprezintă o masă amorfă în care oamenii, abia vizibili, se mișcă anarhic, fără sens, în toate direcțiile. Cu toate acestea, în ciuda aparențelor, la fel ca și societatea furnicilor, societatea umană nu este illogică, iar întreaga sa dinamică se bazează pe tipare și norme clar stabilite a priori. La fel ca și furnicarul, societatea umană globală (dacă se poate vorbi despre așa ceva) se bazează pe o logică a diviziunii muncii, a ierarhiei și, poate, a unui drum cu destinație ascendentă. Toate aceste elemente, cuplate cu o mobilitate spațială din ce în ce mai crescândă, dau naștere furnicarului uman contemporan sau, parafrazându-l pe Eminescu, unui megalopolis global în care logica intrinsecă a societății este mascată de un haos de suprafață.

Bunăoară, tocmai această logică interioară, specifică societății este subiectul științelor moderne. De la Machiavelli încoace, marii gânditori au încercat să descifreze aceste procese sociale și psihologice ce compun țesutul societal în speranța că, odată realizat scopul lor, vor putea aplica descoperirile în gestionarea și perfecționarea societății. Exemplificând, atât Machiavelli, cât și Hobbes, Locke, Adam Smith, Rousseau, Karl Marx ș.a., au încercat să descopere cum funcționează societatea, iar toate paradigmele lor au stat la baza formării unor noi societăți și sisteme politice – absolutismul iluminat, liberalismul, socialismul etc. Nu trebuie uitat că știința are ca finalitate socială tocmai politicul, capacitatea de cunoaștere și controlare a polisului și a membrilor săi. În acest sens, această lucrare propune o nouă modalitate de cunoaștere a politico-socialului sau, mai degrabă, o viziune nefolosită îndeajuns de către sociologi, politologi și politicieni, anume: geopolitica migrației.

Întorcându-ne la furnicarul uman, se poate afirma că întreaga noastră istorie este o poveste a marilor spații și a marilor deplasări umane de-a lungul acestor spații. De la marile migrații ale popoarelor indo-europene, până la marile migrații la care asistăm în prezent, istoria socială este un produs al interacțiunii dintre nomadism și sedentarism, dintre static și dinamic. Produse ale acestor ciocniri, statele premoderne, moderne, postmoderne (Cooper, 2007), culturile occidentale și orientale, marile idei și ideologii care au marcat secolele

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

columbiene și post-columbiene își datorează existența spiritului uman adaptativ care, aflat în vârtoarea istoriei în creație, a gestionat spațiul după putere și pricepere.

Tocmai acesta este subiectul pe care lucrarea de față îl va aborda prin intermediul sociologiei migrației, al geopoliticii, geoeconomiei, demografiei și istoriei: modul în care migrația, ca fenomen social total – în sensul că implică toate aspectele vieții sociale – afectează distribuția puterii națiunii române într-un anumit spațiu dat; ***mai exact, modul în care prin migrație, actorul geopolitic românesc (fie el statal, fie non-statal, reprezentat de comunități distincte) câștigă, menține sau pierde puterea economică, politică și culturală distribuită într-un anumit spațiu.***

Trei tendințe stau ca bază motivațională a acestei lucrări: în primul rând caracterul polarizat al statelor europene în state bogate/state sărace (state în curs de dezvoltare), în al doilea rând, tendința de îmbătrânire demografică a Europei ce antrenează o veritabilă goană după populație tânără, iar, în al treilea rând, numărul din ce în ce mai ridicat al migranților în contextul tranziției conflictelor și competiției inter-statale europene din sfera politică în cea economică, ceea ce Ali Laidi numește războiul economic. Un aspect esențial al acestei lucrări este modul în care este abordată interacțiunea dintre migrație și putere: analiza în sine se va centra pe două paliere centrale, astfel încât discuția se va purta atât la nivelul structurii statal-naționale, cât și la nivel internațional sau sistemic. Astfel, migrația va fi analizată ca un proces geopolitic intern motivat al statelor în urma căruia puterea socio-economică, demografică și culturală a statelor naționale fluctuează.

De asemenea, migrația va fi încadrată în categoria acelor procese active din sistemul mondial modern; în acest caz, discuția va aborda teme precum *brain drain*-ul, remiteri, diaspore, piața segmentată, colonialismul și neo-colonialismul, precum și stocul demografic ca o formă de acumulare de capital. Totodată, paradigma wallersteiniană are meritul de a asigura o dezbatere asupra dezvoltării prin migrație: este migrația un factor de dezvoltare a competitivității economice sau, oare, acest fenomen se referă la diviziunea internațională a muncii și a comerțului inegal, caz în care migrația poate fi privită ca un proces de comercializare a forței de muncă și de slăbire a forțelor naționale productive (List, Manoilescu)?

Așadar, lucrarea de față are menirea de a aduce în prim plan atât acest subdomeniu al geopoliticii, geopolitica migrației, prin elementele sale constitutive, cât și de analiza efectele

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

migrației asupra societății românești, atât ca stat național înzestrat cu o sumă de forțe naționale productive, cât și ca parte a unui sistem european care, la fel ca sistemul mondial modern, se bazează pe principii menite să ierarhizeze membrii săi în câștigători și perdanți.

Migrația în contextul economiei mondiale

Migrația a fost dintotdeauna o parte integrantă a dinamicii umane. Fie că ne referim la deplasările sezoniere ale triburilor nomade, fie la formarea coloniilor sau a unor state noi, migrația a fost și rămâne o strategie umană prin care se rezolvă sau estompează problemele comunității și se extinde sfera de influență economică, politică sau culturală într-un spațiu dat. Mai mult, migrația reprezintă un fenomen natural prin excelență, întâlnit în cazul fiecărei forme de viață, așa cum arată Edward Wilson:

Cel mai răspândit răspuns la creșterea densității populației în lumea animală este reprezentat de agitație și emigrație [...]. Fiecare zonă suprapopulată [...] conține populații flotante compuse din indivizi fără teritorii care duc o viață periculoasă de vagabondaj la marginile habitatelor preferate. Uneori mișcările devin direcționate și neobișnuit de persistente [...]. Rătăcitorii sunt animale tinere, subordonații și bolnavii – „perdanții” în luptele teritoriale pentru locurile de viață optime. Însă, acești defavorizați nu sunt cu necesitate condamnați; situațiilor lor i-au împins pur și simplu la o altă strategie posibilă, care este “a ieși afară cât se mai poate”, a căuta în vederea descoperirii unui mediu mai puțin aglomerat. De fapt, mulți indivizi reușesc în această acțiune și, ca rezultat, ei joacă un rol-cheie în creșterea mărimii totale a populației, în extinderea gamei speciilor și, poate, chiar în deschiderea unor noi drumuri în adaptarea genetică la noi habitate (Lidicker, 1962; Christian, 1970; G.C. Clough, în Archer, 1970)¹.

Migrația este un fenomen natural constant, atât în mediul biologic, cât și în cel antropomorfic, care implică deplasarea unui anumit segment al populației dintr-o anumită zonă dată către o altă locație. Aceste deplasări ale populației, fie ele interne sau externe, diferă în funcție de factorii motivaționali, de contextul internațional specific fiecărui proces de migrare, de trăsăturile specifice ale grupului implicat în acest act, ceea ce, inevitabil duce la o segmentare și particularizare a procesului migrator în funcție de factorii mai-sus menționați. În acest sens, migrația poate fi definită în mod general ca „mișcarea populației dincolo de o graniță specifică cu scopul de a-și stabili reședința permanent sau semi-permanent”².

Cu toate acestea, definirea contextuală a migrației este strâns legată de factorii motivaționali, de statusul persoanelor implicate în procesul de migrație, de gradul de

¹ Wilson, Edward O. (2003), *Sociobiologia*, București: Ed. Trei, p. 83

² Pkhakadze, Giorgi (2005), *Geopolitics of Migration*, Geopolitica, nr. 1(5), an IV p. 68

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

organizare a migrației, de distanța parcursă între zona de origine și cea de destinație, de direcția fluxului migrator, de durata șederii în țara gazdă, de spațiul socio-economic în care migranții se integrează, precum și de sectorul economic în care migranții activează.

Astfel, migrația poate fi permanentă sau temporară, spontană (exploratorie) sau organizată (contractuală), se poate manifesta pe distanțe lungi, medii sau scurte, poate avea o direcție externă sau internă etc. Ceea ce contează însă, în cazul acestui studiu, este modul în care aceste tipuri de migrație devin factori generatori de putere sau fenomene ale căror consecință este puterea, fie că aceasta este urmărită în mod direct, fie indirect. De aceea, definiția migrației ca fenomen geopolitic va fi **acel fenomen de deplasare și sedentarizare a populației pe o perioadă de timp în interiorul sau exteriorul unor granițe într-un spațiu dat care are drept consecință o modificare a distribuției puterilor politice, economice, culturale, în parte sau simultan, în acel spațiu.**

Migrația, așadar, ca fenomen geopolitic, este intim legată de două fenomene specifice umane: **nomadismul** și **sedentarizarea**, ambele fiind definitorii în formarea și expansiunea formelor istorice de organizare umană. Acestea se pot manifesta atât intrastatal, cât și interstatal. În primul caz putem folosi drept exemplu Imperiul Mongol care, deși marcat de putea fi încadrat într-un anumit spațiu delimitat fizic, în interiorul acestuia, etnia centrală, cea mongolă, alături de multe alte etnii periferice purtătoare de culturi nomade, manifestau un puternic dinamism spațial. Un alt exemplu util ar fi Regatul Sciților care, datorită caracterului nomadic al populației și a inexistenței centrelor urbane de tip sedentar, nu a putut fi cucerit de către armatele persane. De asemenea, putem exemplifica făcând apel la statele naționale europene care și-au bazat formarea și pe migrația internă de tip rural-urban, pe capacitatea de acumulare și centralizare a resurselor umane, demografice.

La nivel internațional, migrația poate fi interpretată fie ca un fenomen determinat cauzal, fie unul de tip sistemic. Astfel, migrația se poate manifesta conjunctural, între state ce înregistrează deficite și pentru care migrația este un mod de a compensa aceste deficite (așa cum postulează teoria neoclasică a migrației), fie putem vorbi despre migrație ca un fenomen intim legat de sistemul mondial modern sau de economia mondială. Ceea ce trebuie reținut este faptul că migrația are atât efecte pozitive, cât și negative, creeând instrumentele necesare statelor pentru a acumula putere sub forma comunităților de migrație și, în același timp,

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

reducând pe termen lung capacitatea națiunii de a-și forma propriile forțe de producție prin pierderea indivizilor.

Migrația în sistemul mondial

Pentru a înțelege migrația ca pe o sursă de putere este necesară stabilirea unui context clar în care aceasta se manifestă, adică este necesară o abordare sistemică, structural-istorică a migrației. Dar care este cauza sistemică migrației ? Ce anume condiționează aceste fluxuri de migrație?

La aceste două întrebări se poate răspunde cel mai simplu, dar și cel mai eficient prin invocarea paradigmei wallersteiniene a sistemului mondial modern, adică un sistem social-istoric ce are la baza sa expansiunea economiilor europene capitaliste începând cu secolul al XVI-lea și formarea unei economii mondiale bazate pe interconectivitatea acestor economii. Mai pe scurt, o **economie mondială**. Sistemul mondial modern „este o « economie mondială » deoarece legătura fundamentală dintre părțile sistemului este economică, deși aceasta a fost întărită, într-o oarecare măsură, de legături culturale și, în ultimă instanță [...] de aranjamente politice sau chiar de structuri confederale”³. Nu este prima economie de acest tip, înaintea existând acele economii mondiale ale Romei, Macedoniei, Persiei, Chinei, Egiptului etc.

Cu toate acestea, sistemul mondial modern nu este un imperiu; cauzele acestei stări de fapt se datorează specificului său structural, și anume că economia mondială, spre deosebire de imperiu, nu este dependentă de un pol de putere unificator, centralizator, ci are în componența sa o pleiadă de state suverane care se organizează și interacționează unele cu celelalte după modelul unic al economiei capitaliste⁴.

Astfel, diferența dintre imperii și sistemul mondial modern este că, *în timp ce imperiile au la bază un sistem redistributiv irațional*, economia mondială se întemeiază pe o **diviziune rațională a muncii**⁵.

³ Wallerstein, Immanuel (1992-1993), *Sistemul mondial modern: agricultura capitalista și originile economiei mondiale europene în secolul al XIV-lea*, București: Ed. Meridiane, vol. I, p. 24

⁴ Wallerstein, Immanuel (1992-1993), *op.cit.*, pp. 24-25

⁵ Baltasiu, Radu (2009), *Antropologia globalizării: transformări și curiozități decodificate*, București: Ed. Mica Valahie, p. 62

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

Prin această diviziune rațională a muncii și prin interconectivitatea unităților sale componente, economia mondială modernă capătă forma unei rețele social-politice extinse în cadrul căreia circulă atât capitalul, cât și idei, culturi, resurse, grupuri etc:

„Sistemul mondial integrează spațiile într-un singur mecanism de piață ce funcționează după principiul eficienței capitalului în raport cu interesele centrului. Sistemul mondial modern este o consecință a unificării piețelor și a centralizării diviziunii muncii. Comunitățile și societățile naționale **orbitează acum unele în jurul altora** [n.a.] în funcție de locul pe care îl ocupă în ierarhia diviziunii internaționale a muncii”⁶.

Cu toate acestea, una dintre celelalte trăsături ale economiei mondiale este **inegalitatea structurală sau o redistribuire și acumulare inegale a resurselor către unitățile componente ale rețelei**, astfel încât, practic, se împart în trei categorii sau zone și anume: în state centrale, state semi-periferice și state periferice, astfel încât, în cadrul sistemului mondial modern, dezvoltarea socio-economică are loc inegal, în funcție de poziționarea statului în raport cu centrul⁷.

Distribuția inegală a capitalului și specificul fiecărei zone ale sistemului mondial modern determină astfel o relație de dependență între statele centrale și cele semiperiferice și periferice, relație concretizată în procese interne și internaționale „prin care surplusul este canalizat dinspre periferie către zonele din centru”, acestea nefiind „auto-reglatoare ci cumulative, conducând la o mai mare sărăcire a celor (zonelor) mai puțin dezvoltate”⁸. În schimbul acestui surplus, zonele periferice obțin acces limitat la resursele existente în cadrul sistemului, însă trebuie spus că cei ce le pot accesa rareori sunt reprezentanții maselor acestor zone, ci, mai degrabă, elitele acestora, păături superpuse care parazitează sistemele instituționale ale statelor periferice. În cazul marilor mase, accesul la resurse se realizează prin migrație externă, prin formarea rețelelor de migrație. Cu toate acestea, migrația în sine poate fi văzută ca o formă a schimbului inegal, o modalitate prin care statele sărace sau în dezvoltare își expropriază o parte din substanța națională în schimbul remiterilor și a vălului bunăstării și prin care statele din centru sau semiperiferie își continuă procesele de acumulare.

În acest context, migrația (fie ea internă sau externă) devine unul dintre acele procese „care contribuie la întărirea/perpetuarea ordinii capitaliste (deși în același timp este rezultatul

⁶ Baltasiu, Radu (2009), *op.cit.*, p. 62

⁷ Idem, pp. 63-64

⁸ Wood *apud* Kearney, 1986:339 *apud* Constantinescu, Monica (2002), *op.cit.*, p. 102

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

ei)”⁹. Aceasta se datorează cererii constante de forță de muncă ieftină a structurii capitaliste, atât în contextul intern al statelor, cât și în cel internațional; astfel, societățile periferice, slab integrate în sistem sunt rupte de orânduirile pre-capitaliste, forțate să se adapteze noului model, iar indivizii și comunitățile acestor state sunt forțate să se adapteze, migrând din mediul rural către cel urban și/sau din cel urban în zonele dezvoltate ale economiei mondiale: „din punct de vedere al migrației, principalul efect este apariția unei categorii de indivizi desprinși din comunitatea tradițională («*uprooted*» în engleză) care migrează în căutarea unei vieți mai bune fie către aria urbană (sau în primă fază către aria urbană) și ulterior (o parte) către țările din centrul economiei”¹⁰.

Acest fenomen este strâns legat de procesul de dezvoltare al statelor din cadrul periferiei mondiale. Așa cum am menționat mai sus, sistemul mondial modern reprezintă o rețea în care circulă nu numai capitalul, ci și ideile, doctrinele, acele unelte civilizatoare ale centrului (termenul civilizație este folosit în acest context pentru a desemna capacitatea unui grup de a orândui cât mai eficient materia). În această rețea, modul de organizare socio-economică a centrului circulă și atinge și viața socială a periferiei. Însă, datorită incapacității de acumulare a capitalului, datorită condițiilor de înapoiere impusă de diviziunea rațională a muncii și de către sistemul colonial, aceste principii ale centrului nu produc altceva decât formă fără fond – preluarea formală a sistemului instituțional, a comportamentelor sociale și a credințelor sociale ale centrului fără a le adapta la contextul socio-economic național, fără a le filtra prin cultura națională specifică statului.

O dată cu așa-zisa modernizare a statului prin sărirea etapelor natural-istorice, societatea se trezește în situația în care un număr semnificativ din cetățenii săi devin neintegrabili datorită cererii scăzute de forță de muncă, aceasta, la rândul ei, fiind cauzată de mecanizarea ramurilor economice existente și incapacitatea guvernanților de a crea sau a stimula apariția efectelor de relație, fie prin investiții ale statului, fie prin susținerea activității antreprenoriale. În lipsa unui mod de integrare în noua societate, acești indivizi optează să migreze către statele centrale ale sistemului, acest proces fiind facilitat de „legăturile

⁹ Constantinescu, Monica (2002), *op.cit.*, p. 102

¹⁰ Idem, p. 103

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

materiale (dezvoltarea transportului și telecomunicațiilor) pe care țările de la originea fluxului de capital (centrul) sunt interesate/forțate să le dezvolte pentru a-și derula investițiile”¹¹.

Diasporele și rolul acestora în sistemul mondial

Inițial folosit pentru a desemna comunitatea evreiască dispersată în Imperiul Roman, diaspora reprezintă o comunitate etnică dispersată în mai multe state din motive variate conștientă de moștenirea sa etnoculturală:

„Apartenența la o diasporă atrage după sine o conștientizare sau un atașament emoțional față de originile comune atribuite și a trăsăturilor culturale asociate cu acestea. Asemenea origini și trăsături ar putea accentua aspecte etno-lingvistice, regionale, religioase, naționale sau de alt tip. Grijă față de evenimentele din țara de origine și față de starea proastă a membrilor diasporei din alte părți ale lumii derivă din această conștientizare și din legătura emoțională aferentă”¹²

Diaspora poate fi văzută ca o rețea socială ce transcede spațiile naționale în care membrii acesteia fac schimb de informații, idei, formează familii și organizează activități politice și economice. De aici reiese caracterul transnațional al diasporelor:

„Schimbul real de resurse sau informații, sau căsătorii sau vizite ce se realizează dincolo de granițe – între membrii diasporei sau între aceștia și cetățeni ai țării de origine – sunt activități transnaționale. A fi transnațional înseamnă a face parte din două sau mai multe societăți simultan. În acest moment, diaspora funcționează ca o comunitate transnațională [...]. În acest sens, nu toate diasporele sunt comunități transnaționale, dar comunitățile transnaționale apar în cadrul diasporelor”¹³.

O altă trăsătură a diasporelor este capacitatea lor de a orienta rețelele de migrație în favoarea statelor, fie ele de origine sau de primire și de a integra migranții în societățile de primire. Acest aspect este strâns legat de migrația de înlocuire, dar și de importanța din ce în ce mai crescută a diasporelor ca pârgii în dinamica politică internă și internațională:

„Țările de origine pot stabili contacte pentru a atinge interesele politice ale populației din diasporă. Stabilirea acordurilor pentru cetățenie dublă și/sau naționalitate dublă este o

¹¹ Ibidem

¹² Vortovec, Stephen (2005), *The political Importance of Diasporas*, Migration Information Source, Online Journal

¹³ Ibidem

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

modalitate prin care statele pot accesa migranții. În prezent există o tendință globală crescândă în extinderea cetățeniei/naționalității duble, atât în ceea ce privește numărul de oameni ce le posedă, cât și în ceea ce privește statele care permit acest lucru”¹⁴.

Nu în ultimul rând, diasporele joacă un rol important în procesul de fondare a statelor (*state-building*) și în cel de dezvoltare socio-economică a societăților sărace:

„Diasporele joacă un rol din ce în ce mai semnificativ în dezvoltarea procesului de *nation-building* în statele sărace și în cele care au trecut prin transformări majore, cum ar fi statele din Estul Europei și a fostelor state sovietice. Aceasta se datorează unui număr de factori, inclusiv accesul la resurse economice, o ușurință ridicată de comunicare și deplasare spațială, și a unui număr ridicat de profesioniști și antreprenori expatriați care au abilități și experiență de oferit.”¹⁵

Migrația ca sursă de dezvoltare: brain-drain vs. remiteri

Așa cum am remarcat în secțiunea 1.4, în cadrul economiei mondiale, migrația funcționează ca o piesă a mecanismului de schimb prin care țările sărace sau în curs de dezvoltare oferă o parte din forța lor de muncă în schimbul accesului la capitalul existent în zonele dezvoltate. Mai mult, există cazuri în care aceste țări privesc tranzacția în termenii ricardieni ai avantajului comparativ¹⁶, educând și pregătind studenți și forță de muncă pentru a-i comercializa: „Câteva țări, precum Filipinele și India, s-au axat în mod deliberat pe «producția» muncitorilor calificați pentru piețe străine”¹⁷. De aici apare întrebarea: oare, pe termen lung, aceste migrații ale forței de muncă și ale capitalului uman pot fi contrabalansate prin remiteri?

Din ce în ce mai mult, statele în curs de dezvoltare se bazează pe remiteri, atât în raport cu nevoile gospodăriei, cât și cu nevoile macro-economice ale societăților de origine. Din rezultatele prezentate în ultimul raport al Băncii Mondiale privind migrația și remiterile, reiese faptul că suma totală a acestora în anul 2008 a fost de 338 de miliarde de dolari, cea mai mare parte a acestei sume fiind îndreptată către țări în curs de dezvoltare cu venituri scăzute sau medii (vezi Tab. 6). Mai mult, în ciuda crizei economice, prognozele realizate de

¹⁴ Ibidem

¹⁵ Ibidem

¹⁶ Newland, Kathleen (2003), *Migration as a Factor in Development and Poverty Reduction*, Migration Information Source, Online Journal

¹⁷ Ibidem

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

către Banca Mondială sugerează că fluxurile de remiteri vor scădea foarte puțin în anul 2010, iar în 2011 acestea vor ajunge din nou aproape la nivelul celor din 2008.

Cu toate acestea, deși la o primă vedere aceste sume vehiculate par a aduce beneficii reale atât gospodăriilor, cât și statelor, la o analiză în detaliu apare evident faptul că **în lipsa unei modalități de controlare și gestionare a capitalului trimis de către migranți, acesta are efecte ne semnificative asupra dezvoltării, iar, câteodată, poate provoca daune și mai mari societăților în cauză.**

Printre cele mai citate argumente în favoarea remiterilor este „observația că remiterile migranților internaționali joacă un rol extraordinar în sfera economică a multor țări în curs de dezvoltare”¹⁸, însă, ceea ce se ignoră este faptul că, adesea, aceste remiteri sunt inegal distribuite la nivelul societății de origine. De cele mai multe ori, remiterile rămân în gospodărie și se consumă integral pe produse care nu își multiplică valoarea, cel mai des pe alimente. Mai mult, remiterile pot crește inegalitatea socială din cadrul mediului social în care se face infuzia de capital (fie el rural sau urban), crescând astfel sentimentul de deprivare relativă și ducând la o destabilizare a comunității.

Așa cum remarcă Ruxandra Ciobanu, consumul „prezintă o evoluție în *patru pași*: consum alimentar, consum de bunuri de folosință îndelungată, consum de lux, producție”¹⁹ în funcție de tiparul migrațional al individului: „Experiența de migrație joacă un rol important în realizarea acestor modificări la nivel comportamental. La întoarcere după *migrația primară*, oamenii cheltuiesc banii pe bunuri – se manifestă astfel un comportament conservator -, pe când, după *migrația secundară* sau *terțiară*, aceștia își schimbă comportamentul de consum și încep să *investească*, începând afaceri”²⁰. Luând acest aspect în calcul, nici situația economică a statelor nu se îmbunătățește în urma remiterilor, în mare parte deoarece acestea nu sunt gestionate direct de către stat, iar, dintre migranți, doar câțiva riscă să investească în întreprinderi private. Exemplificând, în ciuda apartenenței sale la Uniunea Europeană, a numărului ridicat de migranți de care dispune, a diasporei (cca. 4 milioane de etnici români) și a remiterilor considerabile primite în 2008 (9 miliarde de dolari), statul român a dovedit a fi

¹⁸ Newland, Kathleen (2003), *op.cit.*

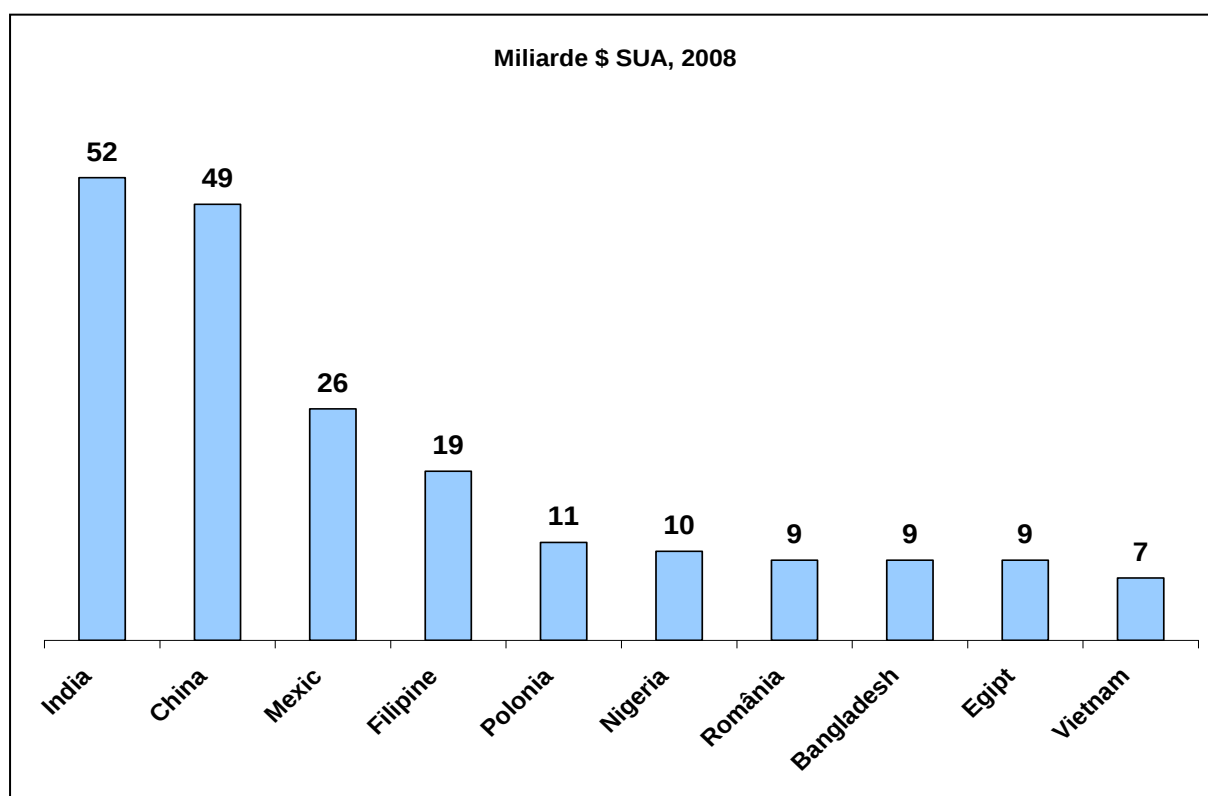
¹⁹ Ciobanu, Ruxandra O.(2004), *Migrația internațională și schimbarea comunitară ca strategie de viață, Sociologie românească*, Nr. 2, Iași: Polirom, p. 125

²⁰ Ibidem.

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

incapabil să orienteze aceste atuuri în sensul formării unei economii bazate pe investiție privată.

Și, chiar dacă remiterile aduc un anumit nivel de bunăstare, aceasta este de scurtă durată fiindcă resursele ce pătrund în societățile periferice ale sistemului mondial se epuizează rapid din cauza lipsei de coordonare a acestora din punct de vedere instituțional, juridic și economic. Însă, există situații în care remiterilor pot într-adevăr să joace un rol semnificativ în etapa de decolare a unei societăți. Tot ceea ce este necesar este o elită capabilă să filtreze corect tendințele centrului economiei mondiale, să aplice principiile acestuia, adaptându-le la contextul local și să se încurajeze și să înlesnească inițiativa privată.

Grafic 1: Topul destinatarilor de remiteri ale migranților din cadrul țărilor în curs de dezvoltare²¹

Cu toate acestea, investițiile și dezvoltarea statelor periferice este dependentă și de capitalul uman de care societatea dispune. Or, în cazul acestora se manifestă un paradox, în sensul că tocmai oamenii necesari pentru a începe procesul de dezvoltare sunt determinați, chiar încurajați să migreze pentru a asigura acces la rețeaua economiei mondiale, fapt ce inevitabil duce la un câștig pe termen lung în ceea ce privește statele semi-periferice și

²¹ Preluat din Ratha, Dilip *et al.* (2009). *op.cit.*, p. 3

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

centrale. Acest proces este cunoscut și sub numele de *brain-drain*, proces prin care indivizi calificați în domenii de activitate, cu studii superioare aleg să migreze din mediul rural în cel urban și, după aceea, în străinătate datorită avantajelor prezentate de către societățile străine în comparație cu cea autohtonă.

Aceasta este una dintre trăsăturile specifice relației de acumulare inegală din sistemul mondial modern și, cu timpul, duce la stagnarea și involuția societăților periferice din lipsa personalului calificat în domenii precum educația, medicina, industria ș.a.m.d.; trăsătură tipică sistemului mondial, dar nu imbatabilă, deoarece există anumite strategii pe care statele le pot utiliza pentru a reorienta forța de muncă înalt calificată către țara de origine și/sau de a accesa direct resursele informaționale de care acestea dispun (capitalul uman). În primul caz, țările periferice pot acumula capital uman dacă:

- Există o cerere de azil/repatriere a unei populații expatriate;
- Există o rețea de transport aerian cu legături regionale sau, ideal, globale;
- În condițiile unei externalizări a muncii înalt calificate, există la nivel regional/local o sursă de indivizi cu pregătire ridicată ce pot fi recrutați în condiții acceptabile
- Există un consens al guvernului în ceea ce privește importanța sferei private de activitate în promovarea dezvoltării²².

În cel de-al doilea caz, statele pot apela la diasporă pentru a accesa capital uman: „Un alt aspect ce capătă importanță este potențialul pe care diasporă îl are pentru a reduce *brain-drain*-ul din țările în curs de dezvoltare. Programe naționale și internaționale inovatoare au fost puse în aplicare pentru a «accesa» expertiza, cunoașterea și experiența expatriate (precum și rețeaua externă pentru comerț, comunicații și dezvoltare tehnologică)”²³. Indiferent de strategie, problema nu se pune doar în termenii câștigului imediat sau al avantajului comparativ, ci în cei ai dezvoltării durabile, iar singurul mod prin care aceasta se poate realiza este prin formarea unei clase antreprenoriale autohtone.

²² Skeldon, Ron (2005), *Globalization, Skilled Migration and Poverty Alleviation: Brain Drains in Context*, Development Research Centre on Migration, Globalisation and Poverty, p. 29

²³ Vortovec, Stephen (2005), *op.cit.*

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

Bibliografie

1. Achim, Ionel et al.(1975), Dicționar politic, București:Ed. Politică, Academia Ștefan Gheorghiu;
2. Angelescu et al. (2003), Economie: manual universitar (ed. a VI-a), București: Ed. Economică;
3. Anghel, Remus Gabriel, Horvath, Istvan, (2009), Sociologia migrației: teorii și studii de caz românești, Iași: Ed. Polirom;
4. Baltasiu, Radu (2009), Antropologia globalizării: transformări și curiozități decodificate, București: Ed. Mica Valahie;
5. Bauman Zygmunt (2001), Comunitatea: căutarea siguranței într-o lume nesigură, Filipeștii de Târg, Prahova: ANTET XX PRESS;
6. Bauman, Zygmunt (2003), City of Fears, City of Hopes, Goldsmiths College, University of London;
7. Bădescu, Ilie (2004), Tratat de geopolitică, București: Ed. „Mica Valahie”;
8. Bondrea, Aurelian (1993), Sociologia culturii, București: Ed. Fundației „România de Măine”;
9. Căprăroiu, Denis, Denize, Eugen (2008), Nașterea Europei medievale, Ed. a 2-a, Târgoviște: Ed. „Cetatea de Scaun”;
10. Ciobanu, Ruxandra O.(2004), Migrația internațională și schimbarea comunitară ca strategie de viață, Sociologie românească, Nr. 2, Iași: Polirom;
11. Cohen, Richard, Mihalka, Michael (2001), Cooperative Security: New Horizons for International Order, The Marshal Center Papers, No. 3;
12. Cooper, Robert (2007), Destrămarea națiunilor. Ordine și haos în secolul XXI, București: Ed. Univers Enciclopedic;
13. Constantinescu, Monica (2002), Teorii ale migrației internaționale, în Sociologie Românească, vol. I, nr.3;
14. de Lawue, Paul-Henry Chombart (1982), Cultura și puterea, București: Ed. Politică;
15. Dobrescu, Paul (2008), Geopolitica, București: Ed. Comunicare.ro;
16. Friedman, George (2008), Geopolitics of China, Strategic Forecasting Inc.;
17. Friedman, George (2009), Următorii 100 de ani: previziuni pentru secolul XXI, București: Ed. Litera;

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

18. Frigioiu, Nicolae (2009), Antropologie politică, București: Ed. Tritonic;
19. Granovetter, Mark (1973), The Strength of Weak Ties, The American Journal of Sociology, 78 (6): 1360-1380, May;
20. Gusti, Dimitrie (2007), Sociologia războiului, Iași: Tipografia Moldova;
21. Ivan, Claudiu (2009), Drumul invers al fiilor rătăcitori: emigranții români din Spania și Italia, în Sociologie Românească, vol. VII, nr. 2, Iași: Polirom;
22. Hatton, J Timothy, Williamson, Jeffrey G. (1994), Migration and the international labor market: 1850-1939, New York: Routledge;
23. Kahn, Sylvain (2008), Geopolitica Uniunii Europene, Chișinău: Ed. Cartier;
24. Laczko, Frank (2003), Europe Attracts More Migrants from China, Migration Information Source, Online Journal;
25. Machiavelli, Niccolo (2006), Principele, Filipeștii de Târg, Prahova: Ed. ANTET XX Press;
26. Măgureanu, Virgil (2006), Sociologie Politică, București: RAO International Publishing Company;
27. Muenz, Rainer (Iunie 2006), Europe: Population and Migration, Migration Information Source;
28. Naujoks, Daniel (2009) Emigration, Immigration, and Diaspora Relations in India, Migration Information Source, Online Journal;
29. Newland, Kathleen (2003), Migration as a Factor in Development and Poverty Reduction, Migration Information Source, Online Journal;
30. Pkhakadze, Giorgi (2005), Geopolitics of Migration, Geopolitica, nr. 1(5), an IV;
31. Putnam. Robert D., Leonardi, Robert, Nanetti, Raffaella Y.(2001), Cum funcționează democrația :tradițiile civice ale Italiei moderne, Iași: Ed. Polirom;
32. Ratha, Dilip et.al. (2009), Migration and Development Brief 11: Migration and Remittance Trends 2009, Migration and Remittances Team, Development Prospects Group, World Bank;
33. Sandu, Dumitru (1993), Privatizarea ca dilemă socială, Buletinul C.I.S.A., vol. III, nr. 4;
34. Sandu, Dumitru (1999), Cine sunt antreprenorii din agricultura de tranziție?, în Sociologie Românească, nr. 1, Iași: Ed. Polirom;

SECȚIUNEA Tinerilor Cercetători

35. Skeldon, Ron (2005), Globalization, Skilled Migration and Poverty Alleviation: Brain Drains in Context, Development Research Centre on Migration, Globalisation and Poverty;
36. Vortovec, Stephen (2005), The political Importance of Diasporas, Migration Information Source, Online Journal;
37. Wallerstein, Immanuel (1992-1993), Sistemul mondial modern: agricultura capitalista si originile economiei mondiale europene in secolul al XIV-lea , București: Ed. Meridiane, vol. I;
38. Wilson, Edward O. (2003), Sociobiologia, București: Ed. Trei.

Management aplicat – între competitivitate și funcționalitate.

Studiu de caz.

-Partea a II a-

Mădălina MIHĂILĂ
Ovidiu SOLOMON

Abstract

This report aims to outline the strategic architecture analysis of the XENOPS Company, a private company that activates within field of **archival services**. This company is one of the market leaders in the field of archiving and document management, having a promising potential for future development, mainly based on highly qualified staff and the provided services, which are not only highly qualitative, but also affordable. However, the XENOPS Company needs significant improvement on its strategic choices.

The dynamic of the organizational environment is determined by a number of factors which would force any company to adopt self-innovative management strategies, capable of ensuring permanent **competitive advantage** and **durable market presence**. Achieving these two main goals underlines the implementation of such strategies that are in line with the social, economic, political, legal, cultural and natural environment. The organizational climate, the quality of services, the technological tools – all these are basic elements in an organization, also being an intrinsic part of a competitive strategy, but, their development on an internal, functional basis, independent of competitors' trajectory, may **only** be a reflex towards a successful management, such as the case of XENOPS Company, that we chose to analyze in this paper, without the certainty of a sustainable growth, hypothesis which is verified in this study.

In terms of used analytical tools, we decided to use SWOT and PEST analysis as key instruments. We also conducted an analysis of the company's core competencies, thus highlighting the competitive advantage that the company has on its the market segment.

The main finding relies on the fact that the company has a rather mixed competitive strategy, mainly based on the transition from a cost-leadership strategy (price advantage) to a

manner that is focused on differentiation. Given the fact that the company's services are constantly improved and updated, more and more differentiation-based issues emerge within its strategic architecture. Therefore, the current status of the company is more centered on the cost-leadership strategy.

However, for this particular company, the problem within its strategic architecture relies on the lack of a centralization of all issues regarding competitive strategies. The root of the problem is to be found in the fact that the company's management team makes use of a strategic approach that is more centered on the operational side, while not enough attention is drawn to the organizational external environment (competition). This means that an effort was made within each department towards improving its provided services, in order to gain a competitive advantage, but the information is not centralized and there is no **market research** department, focused on locating and attracting possible customers. The main activities of such a business department should be based on the competitive advantages arising in other departments and also on the information that is collected through market and competition analysis. Moreover, we believe that it is essential for the XENOPS Company to develop a marketing campaign, in order to improve its visibility. These strategies could help the company make a name within the industry, especially since XENOPS is very active in Corporate Social Responsibility.

Analiza companiei

Analiza SWOT¹

Puncte TARI	Puncte SLABE	Oportunități	Amenințări
- Cel mai bine dezvoltat sector al companiei este arhivarea fizică (compania este lider de piață pe acest serviciu) - Personal calificat: o echipă numeroasă ce facilitează procesarea unui volum mare de documente într-o perioadă	- Arhivare electronică: Nu există echipament suficient pentru volumul de lucru. În plus, echipamentul existent nu este suficient de avansat tehnologic, comparativ cu cea	- Politicile europene aduc legislația la zi în ceea ce privește îndosărierea și depozitarea documentelor în condiții potrivite, obligând statele membre să își organizeze arhivele. Acest	- Firme arhivistice mici și nespecializate, care atrag clienți practicând prețuri foarte mici, fără a oferi însă servicii de calitate. - Întrucât XENOPS depinde de administrația centrală a statului Român, se resimt în mod frecvent schimbările politice, mai ales când vine

¹ Datele despre concurență sunt disponibile în Anexă.

scurtă de timp. - Eficiență: orientare către respectarea termenelor limită și a standardelor de calitate - Ingeniozitate și eficiența costurilor (în special în serviciul de arhivare electronică): găsirea și inventarea unor metode alternative mai ieftine pentru echipamentele de scanare. - Locație special concepută pentru depozitarea și păstrarea documentelor, asigurând eliminarea microorganismelor precum agenți patogeni sau fungi. - Transport: capacitate crescută pentru a asigura relocarea și mutarea documentelor. - Educație: compania oferă calificare prin educație angajaților săi (prin parteneriatul cu o Universitate privată) și experiență practică la locul de muncă. De asemenea, XENOPS plătește o parte din taxa de școlarizare a angajaților săi, atrăgând astfel potențiali angajați valoroși. - XENOPS lucrează la nivel de filă (precizie crescută în sectorul solicitărilor), fiind singura companie de pe piață care lucrează la un asemenea nivel² - Colaboare cu Arhivele Naționale: XENOPS este singura companie care poate genera Nomenclator Arhivistic autorizat de Arhivele Naționale. - organizează cursuri de formare profesională (funcționar-documentare)	mai nouă tehnologie de pe piața arhivistică, pe care unul dintre competitori o deține. - Depozitare: comparativ cu competitorii săi, compania nu are propria sa unitate de depozitare, aceasta fiind închiriată. De asemenea, spațiul de depozitare este mai mic decât cel al concurenților de pe piață, reprezentând o problemă în termeni de proiecție pe termen lung. - XENOPS depinde de spațiu, întrucât nu este proprietarul sediului central și al spațiului de depozitare. - Inexistența unui department încheiat de Relații cu Publicul și Cercetare de Piață. - Managerul general este singurul actor care menține identifică clienți noi.	lucru creează potențiali clienți pentru companie. - Dezorganizarea generală la nivelul documentelor în instituțiile publice (mai ales), ceea ce duce la crearea nevoii de servicii arhivistice (instituțiile publice sunt, în cele mai multe cazuri, clienți pe termen lung; a se consulta portofoliul de clienți disponibil în <u>anexe</u>). - Arhivarea electronică: clienții trebuie să acceseze informația din documentele electronice fără a mai fi nevoie să le localizeze fizic în spațiul de depozitare. - Depozitare: lipsa spațiului de depozitare în instituțiile publice îi determină pe reprezentanții acestora să apeleze la XENOPS pentru depozitare și servicii administrative. - În principiu, Noua lege privind Arhivele creează un cadru mult mai restrâns în termeni de autorizații, ceea ce conduce la excluderea de pe piață a competitorilor mici, nespecializați, care atrag clienți folosind prețuri foarte	vorba de alocările bugetare pentru instituțiile publice, care reprezintă 90% dintre clienții companiei.
--	--	---	--

² Declarația Managerului General

		mici. - Revista Științifică a companiei: aceasta reprezintă o oportunitate în ceea ce privește recunoașterea XENOPS ca brand pe piața arhivistică.	
--	--	--	--

Cele mai importante aspecte identificate în cadrul analizei SWOT, în ceea ce privește strategia internă a firmei sunt:

Puncte tari: În urma discuțiilor cu angajații departamentului de management al companiei XENOPS și câțiva dintre clienții companiei, precum și în urma unei analize online a pieței arhivării, a reieșit faptul că cel mai căutat serviciu oferit de această companie este **arhivarea fizică**, acesta fiind aspectul care diferențiază firma în cauză de concurenții săi, făcând din XENOPS cel mai performant furnizor în cadrul acestui segment de piață.

Un alt punct forte important al XENOPS, care reprezintă totodată și un avantaj competitiv, este faptul că firma lucrează la nivel de filă, în timp ce concurenții săi nu au personal de specialitate sau instrumentele speciale de inventar pentru a lucra la acest nivel.

Puncte slabe: Comparativ cu celelalte firme de pe piață, un mare dezavantaj este faptul că XENOPS nu deține propriul spațiu de depozitare. Locația de stocare actuală este un spațiu închiriat, fiind, de asemenea, mai mic decât cele de care dispun firmele concurente.

Oportunități: O oportunitate reală pentru XENOPS o reprezintă politicile europene, prin alinierea legislației la zi cu privire la înregistrarea și păstrarea documentelor în condiții adecvate, forțând statele membre să își organizeze arhivele. Consecința directă a acestor politici este crearea potențialilor clienți ai companiei.

Amenințări: Amenințarea majoră - nu numai pentru XENOPS, dar pentru toate afacerile din domeniul arhivisticii - sunt firmele mici care activează în acest segment de piață și care nu au personal calificat sau instrumente potrivite de management al documentelor pentru a gestiona intrările, precum o fac marile companii de arhivare. Problema este însă faptul că aceste întreprinderi au prețuri foarte mici, care atrag clienții sensibili la preț. Rezultatul este că, după ruinarea arhivei unui client din cauza lipsei de experiență și a instrumentelor de management, clientul vine la unul dintre marile companii (de exemplu, XENOPS), care trebuie să „curețe dezordinea” lăsată de aceștia (lucru ce necesită mai mult timp, este o operațiune mai complexă, și astfel costurile firmei cresc, dar nu și tarifele de servicii).

Analiza PEST

Am ales să realizăm o analiză PEST, mai degrabă decât una de tip PESTEL, deoarece problema mediului nu influențează strategia companiei XENOPS în cadrul acestui segment de piață. În ceea ce privește categoria reglementărilor juridice, am combinat acest aspect cu categoria factorilor politici.

Mediul politic și mediul juridic

Noua lege cu privire la Arhivele Naționale este de partea XENOPS, pentru că obligă toate instituțiile publice să își organizeze documentele în mod corespunzător, în primul rând în arhivă fizică și apoi (după caz) în versiune electronică. Cele mai multe dintre instituțiile publice apelează la XENOPS pentru aceste servicii, mai ales datorită personalului său calificat și experienței sale în acest sector. În acest sens, aspectul juridic prevede un mediu prosper pentru o companie ca XENOPS.

În ceea ce privește mediul politic, schimbările frecvente politice influențează alocările bugetare, astfel încât instituțiile publice se pot afla într-o situație financiară dificilă. Managerul General al companiei XENOPS ne-a spus că, după schimbările de alocare bugetară generate de deciziile guvernamentale, unele dintre instituțiile publice din România, dar și clienții lor, nu au putut plăti serviciile companiei, punând XENOPS într-o situație foarte incomodă. În plus, Statul Român nu are niciun regulament cu privire la o astfel de situație, în care ar trebui să forțeze instituțiile publice să plătească pentru serviciile solicitate.

De asemenea, schimbările politice aduc schimbări economice în termeni de taxe și impozite, schimbări care pot afecta companiile private ca XENOPS.

Mediul economic

În cazul mediului economic, principala problemă este reprezentată de prețurile serviciilor de arhivare. La ultima licitație, prețurile au scăzut drastic – acest fapt se datorează firmelor mici care încheie contracte pe care mai apoi nu reușesc să ducă le ducă până la capăt sau chiar deteriorează documentele, astfel încât companiile mai mari, precum XENOPS, sunt obligate să lucreze mai mult la același preț inițial, în scopul de a rezolva problemele cauzate de arhivările anterioare. Problema poate fi faptul că în acest mediu ar trebui să existe specialiști care să evalueze un astfel de serviciu de arhivare ținând cont de anumite aspecte prestabilite, astfel încât să se stopeze fenomenul acestor licitații cu prețuri inadecvate pentru serviciile de arhivare.

Mediul social

Când vine vorba de responsabilitatea socială a întreprinderilor, XENOPS are un portofoliu impresionant. Compania a organizat, finanțat și co-finanțat o serie de evenimente culturale și educaționale, cum ar fi simpozioane, conferințe, lansări de carte, etc.. Mai mult decât atât, în 2013, compania a prelucrat pro bono un întreg fond de arhivă al unui centru ecleziastic și de documentare din România, arătând sprijinul lor pentru valoarea istorică și importanța documentelor pentru securitatea națională. Portofoliul de servicii pentru centrul ecleziastic a inclus: transport, arhivarea fizică, construirea unei biblioteci digitale și proiectarea unui server, precum și amenajarea spațiului de depozitare la sediul centrului.

Mediul tehnologic

Datorită dezvoltării tehnologice rapide care există în zilele noastre, o societate ca XENOPS poate profita de cele mai noi produse în domeniul prelucrării electronice, actualizându-și serviciile pentru a dezvolta un avantaj competitiv în acest segment de piață. Astfel, investițiile

pot fi orientate în așa fel încât compania să dezvolte propriul departament de cercetare cu privire la soluțiile din domeniul tehnic.

În prezent, cei mai mulți dintre clienții din acest segment de piață își îndreaptă atenția și spre posibilitatea arhivării electronice, datorită accesului mai facil la un document digitalizat decât la versiunea sa fizică. Aceasta reprezintă o oportunitate și, de asemenea, o necesitate pentru dezvoltarea afacerii în direcția arhivării electronice - profitând de dezvoltarea tehnologică rapidă și realizând investiții în echipamente și servicii specializate pe digitalizarea documentelor, XENOPS poate deveni lider de piață și pe acest segment.

Competențele cheie (core competencies)

Principala competență cheie pe care o are XENOPS și, de asemenea, cea care face organizația cu atât mai valoroasă, este **personalul său calificat**. Nu numai că XENOPS are ca angajați specialiști cu experiență vastă în serviciul de arhivă, unii proveniți de la firme concurente, dar are, de asemenea, experți care sunt foști angajați ai Arhivelor Naționale din România. În plus, XENOPS face investiții constante în formarea angajaților și în specializarea lor, aceasta dându-i un mare avantaj competitiv.

Când vine vorba de serviciile pe care le furnizează, XENOPS are următoarele competențe cheie:

a. Arhivare fizică: compania a dezvoltat un sistem de procese fizice, care constă într-o aplicație dezvoltată special pentru inventar, specializat pe sistemul românesc de procesare a arhivelor. Aceasta respectă legislația și are la bază Nomenclatorul Arhivistic.

b. Arhivarea electronică: XENOPS utilizează metode inovatoare în ceea ce privește instrumentele necesare digitalizării documentelor. Angajații companiei au inventat și brevetat un anumit sistem de transpunere a documentelor în format digital, aplicabil mai ales unui anumit format de carte, sistem care este, de fapt, o combinație de echipament mai ieftin într-un sistem mai eficient. Astfel, productivitatea a crescut cu aproape 100%. Concurenții nu au acces la acest echipament, deoarece nu a fost încă lansat pe piață de către XENOPS.

În plus, XENOPS se concentrează pe documente cu format atipic, concurenții săi având doar instrumente de digitalizare pentru formatele de bază ca A4 sau A5, în timp ce organizația în cauză dispune, de asemenea, de instrumente pentru documente în format A0, A1, A2, A3, etc..

c. Managementul documentelor: Compania XENOPS are un anumit sistem de management online, care asigură accesul rapid la documentul digitalizat, la nivel de filă, obținând un alt avantaj competitiv față de alte societăți. Acest sistem poate fi utilizat numai de către personal calificat și cu experiență, precum cel de la XENOPS.

d. Alte competențe de bază: aplicație de management de proiect, care este în mod constant adaptată. Această aplicație permite evaluarea individuală a operatorilor, a costurilor, etc. Unul dintre rezultatele sale utile este că, folosind aceste date, operatorii sunt direcționați către coordonatorul unei anumite secțiuni în funcție de rezultatele sale, astfel încât fiecare departament să devină mai eficient, pentru a crește astfel profitul firmei.

De asemenea, Compania XENOPS are propriul centru de cercetare și dezvoltare în ceea ce privește direcția IT&C. Mai mult decât atât, are și un departament special pentru procesarea documentelor clasificate, certificat de ORNISS.

Analiză

Folosind datele generate de analiza SWOT și PEST, alături de avantajele competitive relevate de competențele cheie ale companiei și pornind de la modelul de Strategii Generice al lui Michael Porter, putem desprinde următoarele aspecte legate de strategia competitivă a firmei XENOPS:

În primul rând, firma XENOPS este lider de piață când vorbim despre serviciul de arhivare fizică, în special pentru că dispune de personal specializat și înalt calificat, ceea ce constituie un alt aspect strategic important, mai ales datorită faptului că celelalte firme concurente nu dispun de personal la fel de pregătit în domeniul arhivisticii. În plus, pentru că printre facilitățile pe care compania XENOPS le oferă angajaților săi se regăsesc și oportunități cu privire la specializare și educație, se pare că printre lucrătorii de pe piața arhivistică s-a creat o tendință de a demisiona din alte societăți comerciale pentru a se angaja la această companie³.

În al doilea rând, atunci când vine vorba de strategie, abordarea XENOPS cu privire la stadiul în care se află organizația în acest moment poate fi inclusă în modelul de conducere bazată **dominația costurilor totale** (Porter). Compania în cauză realizează avantajele legate de cost prin îmbunătățirea eficienței procesului și prin evitarea unelor costuri legate de instrumentele utilizate. Acest aspect, combinat cu eficiența datorată personalului de specialitate, crește productivitatea companiei cu 100% având costuri minime. Pentru că aceasta este una dintre competențele de bază ale firmei, strategia fiind bazată pe inovare și reducerea costurilor, **compania menține un avantaj competitiv bazat pe conducerea centrată pe cost.**

Un factor important al funcționării Companiei XENOPS, parte a strategiei ei competitive, este **resursa umană**. În cazul Companiei XENOPS, în ceea ce privește departamentul de arhivare fizică și electronică, tratamentul pe care conducerea îl aplică unui nou angajat este standard. Noii angajați vin, în general, fără experiență anterioară (altă decât cea a studiilor), ori fără experiență în domeniu. Astfel, acesta este încadrat imediat pe un post de la baza scării ierarhice, acela de operator, salariul fiind pe măsură (entry-level). În acest sens, situația poate fi văzută din două puncte de vedere:

1. Din punct de vedere socio-economic, chiar dacă salariul de început al angajatului este mic, faptul că firma XENOPS angajează foarte mulți studenți reprezintă o abordare socio-economică inovatoare.
2. Din punct de vedere al tratamentului, modul în care noii angajați sunt încadrați pe post este unul cât se poate de formal și funcțional, dat fiind faptul că procedura este, precum am relatat mai sus, una standard.

Urmează o perioadă de acomodare, în care s-a înregistrat o tendință printre unii dintre angajați, nemulțumiți de salariile relativ mici, care aleg să plece, pe când alții aleg să își exprime nemulțumirea, confirmând astfel teoria lui Hirschman (*exit și voice*). După ce angajatul a dobândit o oarecare experiență, abordarea companiei în ceea ce îl privește devine personalizată, încadrându-l pe acesta acolo unde se potrivește cel mai bine și renegociind salariul. Pentru această încadrare, Compania se folosește de sistemul propriu de evaluare a personalului pe baza rezultatelor. În plus, pentru a-l specializa (și, totodată, a-l fideliza), Compania a creat o colaborare cu o universitate privată din București, la ale cărei cursuri îi înscrie pe tinerii cu rezultate bune la locul de muncă, achitându-le jumătate din taxa de școlarizare. Compania lucrează îndeaproape cu Universitatea și pe alte paliere, prin faptul că în cadrul companiei există

³ Acest lucru reiese din discuțiile pe care le-am avut cu Managerul General și Responsabilul de la Resurse Umane.

un consilier științific, specialist în istorie și arhivistică, profesor universitar, care se ocupă îndeaproape de această relație specioasă dintre cei doi actori.

Din punct de vedere al evoluției viitoare, Compania se integrează mai mult în cadrul **strategiei de diferențiere**. Acest lucru se explică prin concentrarea companiei pe produse și servicii de dezvoltare unice, bazate pe accesul la cercetarea științifică avansată și pe o echipă de producție înalt calificată și creativă. Singurul lucru care lipsește acestui proces de tranziție în cadrul companiei (de la Strategia de Leadership orientată către reducerea costurilor la Strategia bazată pe Diferențiere) este o echipă bine pregătită și puternică de **vânzări** concretizată prin crearea unui departament responsabil de acest aspect, care ar avea sarcina și capacitatea de a comunica cu succes punctele forte percepute ale produsului și serviciile pe care le oferă Compania.

Acest decalaj poate fi generat de faptul că adoptă o abordare strategică, axată în special pe partea operațională/funcțională, însă prea puțin pe mediul exterior (concurență). Extinderea strategiei de la nivel de departament la nivelul întregii afaceri reprezintă principala acțiune managerială viabilă. Interconectarea tuturor departamentelor ar conduce la formarea unui mecanism global al afacerii, conferându-i, astfel, rezistență. După cum am subliniat, pentru fiecare serviciu care se află în oferta Companiei, conducerea produce soluții pentru cerințele și insuficiențele de ordin intern. Ceea ce lipsește companiei însă este un departament de Vânzări și Cercetare de piață, bine pus la punct, care ar avea ca activitate principală sondarea pieței în ceea ce privește segmentul de activitate de care Compania încearcă să se apropie. De asemenea, același departament ar trebui să se ocupe de mediul extern de afaceri (de concurenții firmei) prin colectarea de informații adecvate, astfel încât firma să își poată îmbunătăți în mod corespunzător și constant strategia competitivă, lucrând cu avantajele sale competitive și de la un nivel macro - extern (concurenți și piață), nu numai din punct de vedere intern și operațional.

Concluzii și recomandări

În concluzie, ne întoarcem la întrebarea de cercetare: Este arhitectura strategică a Companiei XENOPS bazată pe un management eficient de strategii competitive, pentru a asigura o creștere sustenabilă a companiei?

Dinamica mediului organizațional este determinată de o serie de factori care obligă orice companie la adoptarea unor strategii de management auto inovatoare, care să asigure **permanența avantajului competitiv și prezența durabilă pe piață**. Atingerea acestor două obiective principale presupune implementarea unor măsuri care să fie în acord cu mediul social, economic, politic, juridic, cultural și natural. Climatul organizațional, calitatea serviciilor oferite, instrumentele tehnologice folosite reprezintă elementele de bază într-o organizație, toate parte intrinsecă a unei strategii competitive, însă dezvoltarea acestora dintr-o perspectivă funcțională internă, independent de traiectoria competitorilor poate fi **numai** un reflex spre un management de succes, cum e cazul Companiei XENOPS analizată în această lucrare, fără a avea siguranța unei creșteri sustenabile, ipoteză care se verifică în urma acestui studiu.

Strategia companiei se bazează pe o abordare orientată concentrat pe dimensiunea internă (operațională/funcțională), ceea ce o face să fie greu de egalat pe piață, însă prea puțin pe factorul **competitiv (extern)**. Departamentele au propriul lor program de îmbunătățire a experienței de lucru, ceea ce duce la obținerea unui avantaj competitiv prin intermediul serviciilor personalului calificat. Cu toate acestea, credem că acest lucru nu este suficient, deoarece compania trebuie să fie informată în legătură cu orice schimbare care survine pe piață și în strategiile concurenților,

astfel încât să poată oferi soluții strategice atât în menținerea poziției de lider de piață, cât și în prevenirea și contracararea riscurilor externe cauzate de competiție. Acest lucru poate fi realizat prin înființarea unui departament de Vânzări și Cercetare de piață, care ar trebui să fie format din specialiști în vânzări și management strategic, astfel încât să fie desfășurate în mod constant cercetări în segmentul de piață, mai ales cu privire la cele mai recente modificări în domeniul serviciilor de arhivare. În plus, aceluiași departament i-ar reveni sarcina de a supraveghea în mod constant concurența. Prin acest departament, credem că informațiile privind alegerile strategice ale fiecărei unități de afaceri vor fi mai bine centralizate, astfel încât procesele de îmbunătățire a strategiilor firmei vor fi implementate mult mai ușor.

Mai mult decât atât, acești specialiști ar trebui să aibă ca atribuție și localizarea și atracția potențialilor clienți, precum și dezvoltarea unei imagini mai bune a brandului companiei, folosindu-se de campanii de marketing și PR.

În același timp, este cert faptul că, deși nu a abordat o strategie pur competitivă și complet nefundamentată, în totalitate, Compania XENOPS a reușit să se impună pe piața arhivării și managementului documentelor, bazându-se doar pe serviciile sale calitative, îmbunătățite din punctul de vedere al nevoilor de companie și nu al mișcărilor concurenței.

De menționat este resursa umană ca factor decisiv în mersul companiei. Din acest punct de vedere, Compania XENOPS a înțeles că este imperios necesar pentru orice sistem să existe o legătură între mediul universitar și piața forței de muncă, personalul său bine instruit și calificat reprezentând un factor competitiv foarte important.

Însă, pentru menținerea în top pe termen lung, este necesar ca firma să își contureze strategia și în raport cu concurența. De pildă, la nivel intern, Compania ar trebui să îmbunătățească instrumentele tehnologice prin achiziționarea de instrumente de scanare care utilizează cele mai moderne tehnologii. În plus, firma ar trebui să se concentreze pe serviciul de procesare a documentelor clasificate, unic pe piața arhivistică din România. Acest serviciu ar putea fi îmbunătățit prin achiziționarea unei flote de transport securizat, ceea ce va conduce la creșterea satisfacției clienților în ceea ce privește siguranța și calitatea serviciilor oferite de companie.

În concluzie, compania XENOPS a reușit să dezvolte un management de succes în lipsa unui obiectiv clar de competitivitate, fiind în prezent lider pe un segment de piață.

Acestea fiind spuse, din punct de vedere al arhitecturii strategice, propunem o **strategie mixtă**, pentru că, deși compania are o strategie orientată pe costuri, situația actuală trimite către o poziționare în paradigma diferențierii în vederea obținerii unor avantaje competitive.

Bibliografie

Surse Online

- ***. SWOT Analysis. Strategy Skills. Disponibil online la: <http://www.free-management-ebooks.com/dldebk-pdf/fme-swot-analysis.pdf>, Accesat pe 9 februarie 2015.
- ***. PESTEL Analysis. Strategy Skills. Disponibil online la: <http://www.free-management-ebooks.com/dldebk-pdf/fme-pestle-analysis.pdf>, Accesat pe 9 februarie 2015.
- ***. Developing Competencies. Appraisal skills. Disponibil online la: <http://www.free-management-ebooks.com/dldebk-pdf/fme-developing-competencies.pdf>, Accesat la 9 februarie 2015.
- Archivit. Disponibil online la: <http://www.archivit.ro> ; Accesat pe 9 februarie 2015.
- Investopedia. Core Competencies. Disponibil online la: http://www.investopedia.com/terms/c/core_competencies.asp; Accesat pe 9 februarie 2015.
- Iron Mountain. Disponibil online la: <http://www.ironmountain.ro>, Accesat pe 9 februarie 2015/
- Quick MBA. Knowledge to power your Business. *Porter's Generic Strategies*. Disponibil online la: <http://www.quickmba.com/strategy/generic.shtml/> ; Accesat pe 9 februarie 2015.
- Star Storage. Disponibil online la: <http://www.star-storage.ro>; Accesat pe 9 februarie 2015.

Surse consultate

- Hamel, Gary; Prahalad, C. K. (1990) „The Core Competence of the Corporation” Harvard Business Review, vol. 68, no. 3, May-June
- Hirschman, Albert O. (1970). „Exit, Voice, and Loyalty: Responses to Decline in Firms, Organizations, and States”. Cambridge, MA: Harvard University Press
- Mintzberg, Henry et al. (2002) „The Strategy Process: Concepts, Context, Cases” (4th Edition), Prentice Hall
- Păun, E. (1999). „Școala-abordare sociopedagogică”. Iași: Polirom
- Petrescu, I. (coord.) (2014). „Contribuții la conturarea unui model românesc de management”. București: Ed. Expert
- Porter, Michael. (1980). „Competitive Strategy: Techniques for Analysing Industries and Competitors”. London: Free Press
- Smith, Mike. (2011). „Fundamentals of Management”. London: McGraw Hill Higher Education
- Vlăsceanu, Mihaela. (1999). „Organizațiile și cultura organizării”. București: Trei.

Anexe

Parteneri ai Companiei XENOPS

Compania XENOPS are trei parteneri oficiali:

1. *Universitatea Hyperion*

Parteneriatul de lungă durată dintre firmă și Universitate s-a concretizat pe două dimensiuni: pe de-o parte, firma a angajat persoane care s-au specializat în Facultatea de Istorie (Arhivistică) a Universității Hyperion ori a sprijinit angajații săi pentru a se specializa în cadrul acestei Universități după angajare, o plată din taxă fiind susținută de către companie. Pe de altă parte, în colaborare cu Universitatea, firma a organizat o serie de conferințe și simpozioane care sunt incluse în domeniul responsabilității sociale corporative a întreprinderilor⁴.

2. *ELO DIGITAL Romania*

Din 2007, Compania este partener de afaceri ELO, având acum posibilitatea de a oferi servicii de arhivare electronică și management al documentelor bazate pe soluții ELO Digital precum: soluții de consultanță și software pentru arhivare electronică, servicii și soluții software / hardware pentru scanarea documentelor și servicii de arhivare electronică și managementul documentelor⁵.

3. *XOR IT SYSTEMS*

XOR IT SYSTEMS este o companie ce oferă servicii și soluții incluse pentru managementul documentelor și arhivarea electronică, specializată în conversia digitală a arhivei fizice. Cele două companii au semnat un parteneriat pentru a se sprijini reciproc privind soluțiile problemelor de arhivare electronică și fizică a documentelor.

Competitorii principali ai Companiei XENOPS

A. *Star Storage*

Această companie oferă următoarele servicii:

Servicii profesionale

- Integrare de sistem
- Consultanță de stocare și infrastructură IT critică
- Instalare și suport tehnic
- Suport soluții software
- Sisteme software de management de formare
- IT Service Management

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

- Menținerea servicii software și servicii profesionale.

Cloud și Centru de Date

Arhivarea și procesarea documentelor

Producție și distribuție documente⁶

Având o experiență de peste 14 ani în cadrul managementului de arhivă, compania Star Storage este concurenta Companiei XENOPS atunci când vine vorba de serviciile externalizate. În septembrie 2010, Star Storage a introdus servicii de arhivare fizică și de gestionare a arhivelor, folosind numele de StarHive.

În acest sens, compania oferă:

- „servicii externalizate de arhivare și management al arhivelor fizice care includ: inventarierea arhivelor, transportul, arhivarea analogică (pe microfilm), depozitarea și gestiunea documentelor fizice, putând fi urmate de servicii specifice de conversie (scanarea, indexarea, procesarea formularelor și a facturilor), arhivare analogică (pe microfilm), transferul datelor, aplicații de document management și procesele bazate pe documente (BPO)”.⁷

Din punct de vedere al facilităților, potrivit datelor disponibile pe site, Star Storage deține cel mai mare centru de conversie/arhivare electronică din Europa Centrală și Estică, precum și un depozit pentru arhivele fizice, echipat după cele mai noi standarde.

Prin intermediul serviciilor descrise mai sus, Star Storage oferă: Consultanță în arhivare conform legii, Servicii de management al arhivelor fizice și electronice, Conversia documentelor, Centru de arhivare fizică a documentelor⁸.

B. Archivit

Conform site-ului lor, Archivit este o subsidiară a International Villar (curpinzând astăzi peste 30 de companii din domenii de activitate variate), având o experiență de peste 27 de ani în logistică și managementul documentelor.

„Villar International este lider de piață în industria serviciilor de management al documentelor și înregistrărilor din Israel, prin cele două firme afiliate grupului: Archibarim (sau The Archivist) și Bet Archiv. Acestea dețin împreună nu mai puțin de 8 centre de logistică, întinse pe o suprafață de 44.000 mp. Firmele Archibarim și Bet Archiv sunt recunoscute prin serviciile de top în sfera managementului arhivei, folosind cele mai avansate tehnologii și având printre cele mai moderne centre logistice din lume”⁹.

⁶ Star Storage. Procesare și arhivare documente. Disponibil online la: <http://www.star-storage.ro/servicii/procesare-si-arhivare-documente.aspx>, Accesat pe 9 februarie 2015

⁷ ibid.

⁸ ibid.

⁹ Archivit. Grupul Villar International. Disponibil online la: <http://www.archivit.ro/despre-noi/grupul-villar-international>, Accesat pe 9 februarie 2015.

Archivit este singurul dintre competitorii companiei X care are propriul spațiu de depozitare, construit și amenajat întocmai pentru depozitarea documentelor, situat pe un teren de 6.3 hectare.

Servicii:

- Depozitare arhivă
- Cutii arhivare
- Arhivare documente
- Contutanța arhivistică
- Distrugerea confidențială a documentelor

Servicii oferite prin parteneri:

- Arhivare electronică
- Legătorie¹⁰

C. Iron Mountain

Conform site-ului, Iron Mountain a fost fondată în 1951 în Livingstone, NY. Astăzi, gestionează miliarde de informații, inclusiv registre de afaceri, fișiere electronici, date medicale, e-mailuri și alte tipuri de date pentru organizații din întreaga lume.

Servicii:

- Administrarea și stocarea documentelor
- Scanarea și digitalizarea
- Distrugerea confidențială a documentelor și suporturilor media
- Copierea online și recuperarea în caz de dezastru¹¹

Portofoliul de clienți al Companiei XENOPS

Nr. Crt	INSTITUȚII PUBLICE	INSTITUȚII PRIVATE	FONDURI AFLATE ÎN GESTIUNEA COMPANIEI	FONDURI DE ARHIVĂ DIGITALIZATE
1	Administrația Prezidențială	Blue Air	Labour Inspection	S.C. G.M. Invest S.A.
2	Guvernul României – Agenția Națională pentru Romi	Generali Asigurari	Primăriile Sectoarelor 1 și 2	Direcția Generală de Evidență a Persoanelor Municipiul București
3	Guvernul României – Institutul Eudoxiu Hurmuzachi pentru Românii de	Bunge	Direcția Generală de Evidență a Persoanelor	Primăria Sectorului 1

¹⁰ Archivit. Servicii arhivare. Disponibil online la: <http://www.archivit.ro/servicii-arhivare>, Accesat pe 9 februarie 2015.

¹¹ Iron Mountain. Servicii. Disponibil online la: <http://www.ironmountain.ro/whatwedo/>, Accesat pe 9 februarie 2015.

	Pretutindeni		Municipiul București	
4	Ministerul Agriculturii, Pădurilor și Dezvoltării Rurale	Schering-Plough	Direcția Publică de Evidența Persoanelor și Stare Civilă Sector 1	Guvernul României - Agenția Națională pentru Romi
5	Ministerul Industriei	Evonik Industries	Direcția Generală de Servicii Comunitare Sector 1	The Administration of Schools and Public Hospitals District 1
6	Agenția Domeniilor Statului	Despec	ADP Sector 1	Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Sector 2
7	Casa Națională de Pensii Publice București	Bayer	Direcția Venituri Buget Local Sector 2	Ministerul Mediului și Schimbărilor Climatic
8	Comisia Națională de Prognoză	Meda	S.C. Forte Asigurări Reasigurări S.A.	Spitalul Clinic de Urgență pentru Copii "Grigore Alexandrescu"
9	Agenția Națională pentru Ameliorare și Reproducție în Zootehnie - Balotești	AS Travel	S.C. Evonic Degussa România S.R.L.	Administrația Unităților de Învățământ Preuniversitar și a Unităților Sanitare Publice Sector 1
10	Instituția Prefectului Municipiului București	Delfincom	S.C. Eva Import-Export S.R.L.	Direcția Publică de Evidență a Persoanelor și Stare Civilă Sector 1
11	Primăria Municipiului București	S.C. Dakorom Prod S.A.	S.C. Dakorom Prod S.A.	
12	Casa de Pensii a Municipiului București	Boehringer Ingelheim	S.C. Daher Romania LLC	
13	Direcția Generală de Evidență a Persoanelor Municipiului București	Forte	SpofaDental	
13	Primăriile Sectoarelor 1, 2, 4, 5, 6	Romtelecom	Administrația Domeniului Public și Dezvoltare Urbană Sector 6	

14	ADP Sector 1	Cheque Dejeuner	S.C. GROUPON INTERNET	
15	Direcția pentru Agricultură a Municipiului București	S.C. Raja S.A. Constanta	Spitalul Clinic de Urgență pentru Copii "Grigore Alexandrescu"	
16	Direcția Generală de Servicii Comunitare Sector 1, 4	Glulette	Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Sector 2, 5	
17	Direcția Publică de Evidența Persoanelor și Stare Civilă Sector 1	C.A.N. 2000 Trading S.R.L.	Poliția Locală Sector 5	
18	Administrația de Unităților de Învățământ Preuniversitar și a Unităților Sanitare Publice Sector 1	Allianz Tiriace Pensii Private	Administrația de Unităților de Învățământ Preuniversitar și a Unităților Sanitare Publice Sector 1	
19	SAPARD	PORR	S.C. Glulette Mode S.A.	
20	CNTEE – Transelectrica Sucursala de Transport Bacău	Unicomp	Ministerul Mediului și Schimbărilor Climatice	
21	Direcția Generală a Finanțelor Publice a Municipiului București	Spofadental	Bunge România	
22	RAR	Daher	Dacodasoft	
23	Direcția Venituri Buget Local Sector 2	General Turbo		
24	Direcția Generală de Servicii Comunitare Sector 4	Groupon		

25	Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Sector 1 2, 5			
26	ITM București, Argeș Teleorman, Dâmbovița, Caraș-Severin, Constanța, Giurgiu			
27	S.C. F.D.E.E. Electrica Distribuție Muntenia Nord S.A. S.D.E.E. Târgoviște			
28	C.E.C. Bank			
29	Sucursala Cernavoda CNE			
30	Ministerul Finanțelor Publice			
31	Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane - POS DRU			
32	Ministerul Mediului și Schimbărilor Climatice			
33	Agencia pentru Protecția Mediului Ilfov			
34	Spitalul Clinic de Urgență pentru Copii "Grigore Alexandrescu"			
35	Poliția Locală Sector 5			
36	ADPDU Sector 6			
37	Inspekția Muncii			

Total	51 ¹²	24	26	10
--------------	------------------	----	----	----

¹² Este numărată fiecare instituție în parte.

Utopie și suveranitate.

O încercare de apropiere între cele două concepte

C.S. Dr. Mihail UNGHEANU

Abstract

The purpose of this paper is to try to show that there are some important conexions between two important concepts, which, though not so at the first sight, pertain to the way the modern world is constructed. This two concepts are sovereignty and utopia. Though they refer themselves to different realities, they nevertheless share a common ground, a ground that is present in the imagination of man. These concepts are relate because they refer also to the political and social domain and because they refer also to the way in which these domains and problems there within are thought and felt. Sovereignty is from the 17.th century onward a key concepts for modernity and so is also the concept of or utopia.

The concept of sovereignty smacks off the political and is usually presented and understood in the context of international relationships. The concept of utopia is understood as pertaining to the domain of imaginary, ireal, literature, but also to politics. Both concepts have with politics to do, but also with the way we understand man, mankind and its position and relationship with the world.

The papers shows that both concepts do intersect in some respect, because utopia is more than a cultural product. It is an anthropological constant, present in man, a (distorted) way to use the powers of imagination, so that man achieve the control over his social existence and also over the nature.

Key words: utopia, sovereignty, politics, mankind

Introducere și explicație

Acest text își propune să aducă împreună două concepte diferite, care în aparență aparțin de două sfere de discurs și de practici diferite și foarte îndepărtate între ele, dar care, după opinia autorului, sunt în strânsă legătură și determină continuu și pe neobservate viața omului modern. Aceste două concepte sunt cele de utopie și de suveranitate. Aceste concepte sunt esențiale pentru înțelegerea lumii moderne, ele reprezentând, după opinia autorului, două aspecte ale sus-menționatei modernități și a modului în care modernitatea și omul modern, de sorginte occidentală, se raportează la lume. În descrierea și punerea în legătură a acestor două concepte, textul se ghidează după concepția filosofului francez Jean Jacques Wunenburger, expusă în lucrarea sa *Utopia sau criza imaginarului* (Wunenburger, 2001) despre utopie, iar în privința suveranității după expunerea lui Gerard Mairet din *Le principe de souveraineté. Histories et fondements du pouvoir moderne* (Mairet, 1997), încercând să arate punctele de convergență care fac posibilă interpretarea celor două fenomene ca expresie ale unei mentalități moderne. Aparent cele două nu se găsesc într-o relație strânsă și par a proveni din domenii diferite, suveranitatea având în mintea oamenilor conotații ce trimit la relații externe, la politică și drept internațional, iar utopia la imaginație și literatură, deși în acest ultim caz există, după cum știe toată lumea, un element foarte puternic ce trimite la politic și la social, utopiile fiind proiecte de reorganizare a societății, a vieții politice, a vieții cotidiene, care de multe ori ies de pe hârtie și încep să fie folosite la modelarea realității.

Conceptul de suveranitate pe care îl folosim are conotații morale și chiar ontologice și antropologice și pe fundal teologice, trimițând la un anumit mod de a concepe și gândi politicul, care pentru unii este opus înțelegerii moderne a acestuia. Ulrich Haltern (2007) susține că este un concept care are un conținut religios – *religiöses Gedankengut* –, care a fost transmis mai departe în contemporaneitate chiar și după trecerea iluminismului. Acest concept de suveranitate trimite sau ridică probleme, după părerea autorului german, ce privesc identitatea politică (și nu numai, după cum vom vedea). El trimite la o înțelegere a politicului care este constitutivă pentru om în opoziție cu o înțelegere modernă a acestuia, unde politicul are un rol strict instrumental întru realizarea de scopuri ce sunt considerate a fi în afara politicului cum ar fi bunăstarea individului sau protecția mediului (Haltern, 2007: p.2). Acest concept este unul foarte persitent, neexistând alte concepte sau cuvinte care să se refere sau să descrie alternativ realitatea la care se referă, fie ea de tip juridic sau identitar politic.

Suveranitatea rămâne în centrul activității statelor democratice, deși conceptul de suveranitate ar fi, susține Haltern, unul contingent. El impregnează și structurează în continuare modul de a ne gândi statul, lumea și pe noi înșine (Haltern, 2007: p.11). Conceptul de suveranitate face parte dintr-o istorie a ideilor politice și teologice, face parte din problematica teologico-politică, iar statul și existența persoanei sunt concepute în analogie cu corpul mistic al bisericii, statul fiind aici un corp mistic, cetățenii fiind parte al acestui corp, iar suveranul capul acestuia, precum Christos este capul bisericii. Statul poate și cere de la cetățenii ultimul sacrificiu, lucru care este acceptat ca legitim. Suveranitatea în politică reprezintă o prezență a sacrului care ordonează totul în jurul acestui concept, sacru care este prezent chiar și în concepția modernă a statului și a dreptului, atunci când se afirmă că demnitatea umană este inviolabilă (Haltern, 2007: p.11). Statul a fost cumva sacralizat, dar, dacă această mișcare de transfer al unui concept sau concepții de la un domeniu la altul este continuată, se poate afirma că și individul este sacralizat, în momentul în care este definit ca suveran și i se trasează o sferă de inviolabilitate prin enunțarea așa-numitelor drepturi ale omului și mai ales prin proclamarea inviolabilității demnității sale. Suveranitatea desemnează, conform lui Haltern, sacralitatea și valoarea infinită care i se atribuie statului, sacru fiind ceea ce durează și se opune transformării impuse de timp. De asemenea, sacru este și ceea ce dă sens într-o lume căzută în păcat și supusă entropiei, iar suveranitatea exprimă acest lucru. Suveran este cel ce decide asupra vieții și morții, iar a participa la corpul suveranului, fie că e vorba de biserică sau de stat, semnifică a participa la infinit, la sacru, la inviolabilitate, așadar semnifică a te sustrage acțiunii distructive a timpului.

„Das religiöse Konzept der Souveränität wandert zum politischen; in beiden Sphären bezeichnet souveränität die Teilhabe am Heilige. Als symbolische Form vermittelt der Souverän die Möglichkeit, die eigene Endlichkeit zu transzendieren. Souveränität konnotiert sowohl die Überwindung des Todes (*le roi ne meurt jamais, dignitas non moritur*) als auch Allgegenwertigkeit und Allmacht.” („Conceptul religios de suveranitate trece în cel politic; în ambele sfere suveranitatea desemnează participarea la sacru. În calitate de formă simbolică suveranul comunică posibilitatea de a transcende propria finitudine. Suveranitatea conotează atât depășirea morții (regele nu moare niciodată, *dignitas non moritur*), cât și atotprezența și atotputernicia” (Haltern, 2007: p. 31).

Așadar suveranul, ceea ce posedă suveranitate se găsește în afara categoriilor normale de spațiu și timp, este ceva ce le transcende, suveranul fiind punctul de legătură, precum Christos între sfera divină și sfera omenesc-istorică, fiind un punct de irumpere a divinului în istoric și uman. Suveranul, fie că este o persoană sau poporul, este cel ce dă și anulează legi,

este cel care iartă, este cel care face și desface și care este deasupra și dincolo de ordinea de drept. Suveranul nu exercită în mod secundar sau derivat un drept divin la domnie, ci este chiar apariție și manifestare a divinului.

„Der Souverän übt nicht nur ein derivatives göttliches Recht zur Herrschaft aus, sondern er ist eine Erscheinung des Göttlichen” (Halter, 2007: p.36).

După cum se vede conceptul de suveranitate are rădăcini mai adânci decât dreptul și decât filosofia politică, având implicații care privesc modul în care este înțeles și conceput omul, fie ca specie, fie ca persoană. Unul dintre cercetătorii moderni ai suveranității, profesoara Jean Bethke Elshtain (Elshtain, 2008: p.19) scoate la lumină referitor la conceptul de suveranitate o altă dimensiune, care de obicei este trecută cu vederea: „Our task here is to describe a "moral concept" of sovereignty that can be distinguished from the later, territorial one with which we are all familiar: sovereignty as the *sine qua non* of state.” Un enunț de tipul „Dumnezeu -Tatăl, făcătorul cerului și al pământului, a tuturor celor ce sunt și a celor ce nu sunt”, enunț care se regăsește în *Crez* denotă tocmai această concepție prejudicială, pre-drept internațional și neteritorială a suveranității și desemnează un anumit mod specific de a fi și de a acționa, care are ca origine tocmai sfera religiosului și a teologicului.

Suveranitate, utopie și imaginar

Există un teren comun care poate sluji, după opinia noastră, ca termen mediu sau ca punct de întâlnire între aceste două concepte de suveranitate și utopie care sunt înrădăcinate în sfere diferite, dar care au un numitor comun și o referință, după părerea mea comună. Participarea la sacru, idea de atotputere și atotprezență, ieșirea de sub domnia timpului pe care le conotează suveranitatea, participarea la un corp comun, trimit și la utopie și la un mod de a fi pe care și-l dorește omul. Terenul pe care se întâlnesc mai întâi aceste două concepte este cel al imaginației sau mai degrabă al imaginarului. La prima vedere utopia, metafora, simbolul, imaginea sunt concepte care se înrudesesc firesc, organic cu imaginarul, mai degrabă decât cu un concept în aparență abstract precum suveranitatea.

Textul de față nu are pretenția de a da o explicație sau a o expunere exhaustivă a acestei chestiuni, ci doar a semnală sau a scoate la lumină posibilele legături dintre cele două concepte. Utopia, istoria utopiei se leagă mai lesne de imaginar/imaginație, deoarece ea este una din figurile arhetipale ale acesteia. Nu are de fapt o origine istorică, chiar dacă ea izbucnește în istorie (Wunenburger, 2001: p.15). Utopia ca producție culturală, ca text apare

în istorie când sub presiunea circumstanțelor, anumite arhetipuri prezente în imaginar converg și sunt selectate dintr-un anumit mod în care într-o anumită situație un vorbitor este constrâns să folosească anumite expresii și să le folosească într-un anumit sens, producând în mod inconștient o reducere a polisemiei cuvintelor, pentru a putea enunța o frază cu sens. Ea exprimă o configurație psihică și mentală, se depune și se cristalizează într-un mod specific de compunere, într-o sintaxă proprie, care transcende operele utopice, care transcende și perioada istorică în care s-a manifestat. Standardul, punctul de la care se apreciază gândirea și imaginația utopică este imaginarul de tip mitic, utopia fiind considerată împreună cu mitul drept polarități paradigmatică ale imaginației/imaginarului. Precum filosofia, utopia are niște referințe mitice, de care s-a îndepărtat. Mitul reprezintă o origine nefilosofică a filosofiei și o origine neutopică a utopiei, autonomia și specificitatea acestora două nefiind cu nimic afectată. Adăparea la rezervorul de imagini, simboluri ale imaginarului mitic nu a dus la pierderea autonomiei și specificității filosofiei și nici la tratarea contrară mitului la care le-a supus (Elshtain, 2008: p.19). Genealogia și arheologia utopiei trece printr-o rețea de imagini mitice, precum susține cercetătorul francez Jean Jacques Wunenburger, iar conceptul de suveranitate e legat de acest set de rețele de imagini mitice sau mai puțin mitice, ce alcătuiesc imaginarul uman și registrele sale. Dar de această rețea și registre de imagini ține și conceptul de suveranitate și conotațiile sale de învingere și depășire a timpului sau a constrângerilor de orice soi. Această alcătuire de imagini care subîntinde cogniția este mai veche decât comunicarea și gândirea conceptuală, făcându-le pe ambele posibile. Utopia are un parcurs paralel cu filosofia și cu dezvoltarea unei culturii din ce în ce mai rațională. Utopia reprezintă sau poate reprezenta fundalul imaginar neperceput ca tare a unei culturi și a civilizației care se vrea rațională, dar care în ciuda acestui fapt cade pradă unei pseudoraționalității, care nu este nic cal, nici măgar, care pierde suplețea imaginarului și care nu poate dobândi prestigiul real al rațiunii. Utopia preia locul și funcția mitului, îl deposează și îl înlocuiește, asumându-și o funcție de explorare a viitorului, dar și de legitimare a acțiunilor umane. Imaginarul reprezintă o totalitate de registre de imagini izomorfe, aparent disparate în aparență, dar care reprezintă un mod de a înțelege și înfrunța realul sau, după cum susține Gilbert Durand (Durand, 1977: p. 148) „dar a căror constelație îngăduie determinarea unui regim multiform al angoasei față de timp”. Imaginarul, cu întregul său alai de simboluri și imagini este un mod de a face față, de a îmblânzi teroarea schimbării și moartea devoratoare, ambele fiind aspecte ale existenței în timp, așadar ale timpului. Utopia prin însăși numele său are un sens ambiguu, situat între, sau

făcând referire atât la outopia ca loc de nicăieri, dar și la eutopia ca loc al fericirii. Utopia, din această cauză trebuie cumva definită structural, fără a face apel la atribute de gen ideal, normativitate, irealitate, imposibil de realizat, reverie, profeție etc. O astfel de abordare nu permite, susține Wunenburger, omogenizarea a ceea ce este de cercetat, face imposibilă o abordare unitară a fenomenului utopic. Dacă se pleacă de la atributul de irealitate, acesta se poate aplica foarte bine la Utopia de Thomas Morus, dar nu și la Noua Atlantidă a lui sir Francisc Bacon, care cu a sa Casă a Înțelepților care caută și înmagazinează cunoaștere nu mai pare a fi foarte departe de realitate. Utopia trebuie privită așadar, susține Wunenburger, ca oscilând și înglobând o simplă conștiință care vizează un alt spațiu-timp de tip progresist și care include un timp al speranței și o tehnică de codificare și expunere standardizată a unui ideal social închis. Ceea ce variază sunt gradele de limpezime, coerență, gradul de articulare al ceea ce e visat. Intensitatea reprezentatului contează, nu gradele de normativitate, coeficientul de ideal etc. Utopică poate fi orice conștiință obișnuită care în cotidian zărește sau își imaginează o realitate mai bună, care crede în progres și care dă dovadă de răbufniri de speranță. Nivelul superior al utopiei este expresia ei într-un discurs literar, filosofic sau politic care afirmă ca fiind nu doar posibilă, ci și necesară și eminentă perfectibilitatea omului, legitimând acțiuni care trebuie să producă acest lucru. Forma ei tare, împlinită se constituie fie într-o scriere sau activitate pragmatică, ce sunt condensate, construite în jurul unei proiectate ordini sociale descrisă amănunțit într-un tablou sinoptic. Utopia nu este o plasmuire care poate fi redusă la orice fantasmagorie, ci are caracteristicile ei bine definite.

„Utopia implică așadar reprezentarea topologică a unei perfecțiuni finale, însoțită de preferință de către arsenalul de tehnici care să ducă acolo [...] Imaginația utopică corespunde unei forme de gândire, care se exprimă printr-un stil al scriiturii ori al practicii relativ la o desfășurare în spațiul, istoric sau mental, al unui loc ideal, adică visat. Așadar utopia se deosebește de conștiința onirică și poetică precum și de speculațiile abstracte asupra apariției de puteri, prin recursul la o imagine care simbolizează concepte și care etalează afecte într-o frescă” (Wunenburger, 2001: p.19).

După cum susține Wunenburger, utopia este o producția a unui tip de imaginar, care se situează între limitele impuse de o imaginație mitopoetică pură, așadar de către mit și de către gândirea rațională, așadar de filosofie/știință. Utopia pare a fi definibilă oarecum negativ prin faptul că exclude discursuri concurente, deși își extrage ceva sevă și miteme din aceste discursuri concurent, mai ales din mit și implică și afecte asemănătoare, deși valorificate într-un alt mod. Față de limita superioară, așadar față de domeniul discursului rațional (filosofic și științific) ea nutrește o atracție, o dorință de imitare, de dobândire a unui prestigiu asemănător.

Utopia și cu mitul operează cu simboluri, imagini, afecte, dar într-un mod diferit, existând o anumită specificitate a utopiei față de mit. Mitul, mitologia sunt mult mai bogate în imagini și simboluri, fiind mai polivalente și complexe decât orice utopie, fie ea scriitură sau angajament pragmatic. Mitul, mitologia sunt fapte sociale, sunt îmbrășate de o întreagă colectivitate, pot fundamenta, și legitima instituțiile și practicile acelei societăți, în societățile arhaice mitul, mitologia fiind păstrate și transmise cu sfințenie. Nu așa stau lucrurile cu utopia, deși și aceasta poate fi folosită la întemeierea și justificarea unor practici, unor instituții, unor politici de reformare a societății. Chiar dacă în spatele ei se află un grup, mai larg sau mai restrâns, utopia vine pe lume ca o producție individuală, ca o producție a cuiva, fiind introdusă în societate ca o operă, fiind citită, dezbătută rațional etc. Ea nu este la început obiectul unei adeziuni precum miturile, ci, chiar dacă stârnește adeziune, această adeziune constituie o opțiune printre altele, o utopie neînlănțuindu-se precum miturile într-un anumit ansamblu. Una dintre diferențele frapante dintre cei doi poli ai imaginarului constă în faptul că mitul este aproape de povestire, de narațiune, este o narațiune cu eroi, pe când reprezentările utopice experimentează sau zugrăvesc niște structuri reci, închistate, închise în sine, din care a fost evacuat timpul și schimbare ale unui model pretins ideal benefic (Wunenburger, 2001: p. 20). Mitul, narațiunea, povestirile legate de călătorii exotice sunt în opoziție cu utopia. Ele implică un dinamism, o dezvoltare fiind o înlănțuire cauzală. Ele sunt un fel de derulare de fabulații cinematografice, pe când utopia este o zăvorăre a dinamismului imaginației, o sedimentare a acestuia în niște forme statice. Imaginația și dinamismul ei este supusă unei constrângeri intelectuale sau pretins raționale. Utopia este permeabilă, este deschisă către controlul și constrângerile rațiunii sau raționalității, care astfel blochează dinamismul imaginației. Totul este închis într-o structură formală de semne. „Locul utopic este cel în care acțiunea se suspendă” (Wunenburger, 2001: p. 22). Limita cealaltă a utopiei este conceptul, utopia fiind un fel de regim hibrid imaginar-conceptual, prinsă într-un echilibru instabil perpetuu, schimonosind ambele registre. O altă trăsătură importantă a utopiei, care o opune mitului, este aceea că ea irumpe în lume sau societate ca o ficțiune ce se dorește demistificatoare, pretinzând că deține un adevăr superior, adevărul adevărat, care permite această viziune și dorită acțiune demistificatoare, de înlăturare a miturilor și a viziunilor depre lume dominante. „Ceea ce mitul justifică, utopia contestă și consumă” (Wunenburger, 2001: p. 21).

Imaginarul este mediul în care utopia și suveranitatea se încrucișează. Imaginarul este o colecție de registre de imagini, izomorfe, care se concentrează în anumite structuri, în

anumite registre. Imaginarul constă dintr-o serie de constelații de imagini, simboluri, scheme și arhetipuri care se grupează după anumite criterii, care sunt la rândul lor furnizate de către matriciile senzo-motorii cele mai primare, pe care sociologul francez le preia din reflexologie și care sunt ordonate în jur a trei mari dominante sau gesturi dominante, precum dominantă posturală, cea legată de îngurgitare și cea ritmic sexuală. Urmând clasificarea lui Gilbert Durand, imaginarul se împarte în două mari regimuri: cel diurn/eroic, cel nocturn, și trei registre. Acestea sunt registrul diurn, mistic și mixt, acestea două făcând parte din regimul nocturn. Fiecare dintre ele are schemele, simbolurile, imaginile sale. Regimul diurn, care este cel care ne interesează, pleacă sau este determinat de dominantă posturală, de gestul de a se înălța, de a sta drept, pe verticală. Regimul diurn trimite la tehnologia armelor, la idea de suveran mag și războinic, la ritualuri ale purificării și înălțării, etc. (Durand, 1977: p. 70). Dominanței posturale îi corespund două scheme, cea a verticalității ascendente și cea diviziunii, vizuale și manuale. Schema este un simbol motor, un traiect încarnat în reprezentări concrete precise, care face trecerea de la gesturile reflexologice dominante și reprezentări. Gesturile acestea inconștiente și fundamentale, ce provin din însăși alcătuirea ființei umane, se diferențiază în scheme, datorită contactului și presiunii mediului, ele ducând la determinarea arhetipurilor, care coordonează/ordonează imaginile și care produc joncțiune dintre acestea și rațional (Durand, 1977: p. 74). Schema ascensională, de pildă, și arhetipul rămân neschimbate, dar simbolurile care ele exprimă se pot modifica, se transformă începând de la imaginea scării sau a frânghiei, trecând în cea a pasării sau a aripilor, a săgeții sau în cea a unui avion supersonic, de ce nu, navă spațială aflată în ascensiune. Acest sistem de imagini, simboluri, scheme și arhetipuri se poate prelungi în mit, care este o povestire ce introduce cauzalitatea și o direcție în care se deplasează sistemul de arhetipuri, simboluri, scheme, imagini, ele tinzând din această cauză să își piardă specificitate și polisemiei și să se transforme în cuvinte și în idei (Durand, 1977: p. 75).

Utopia și mitul vehiculează aspirații și viziuni ce merg în direcții opuse, idealul locului perfect fiind exprimat în mod diferit și opus de aceste două produse ale imaginarului. Aspirațiile utopiei țin de un registru diurn și antitetic, schizoid al imaginarului, care se raportează într-un mod separator și ostil la real. Este un regim dualist, polemic, orientat pe o simbolică eroică, simbolizată de spadă, de lumină sau soare, de pildă, lumea fiind împărțită conform unor linii de ruptură discordante, modul de a percepe lumea și acțiunea fiind orientate către luptă, separarea, purificare, către cucerirea spațiului exterior, asumarea și

acceptarea realității fiind considerate sau resimțată în mod dureros și ca amenințare la adresa celui ce stă sub imperiul acestui regim al imaginarului. Este un regim analitic, dar care valorifică în același timp imaginea unui cosmos mecanizat, al unui cosmos rigid geometrizat, existând un primat al simetriei, planului, al logicii formale, în alt aspect al acestui regim al imaginarului, care capătă expresie în atitudine patologice, anumiți bonavi verbalizând dispariția noțiunii de timp și a expresiilor aferente, totul fiind exprimat sub forma unui prezent spațializat (Durand, 1977: p. 232). Separarea, diferențierea față de restul existenței, evacuarea timpului, simbolismul soarelui suveran ce distruge orice urmă întuneric și de adâncime ce încalcă transparența sunt trăsături ale utopiei. Iar imaginea soarelui care străbate și luminează totul trimite la un arhetip ascensional și la lumină ca la puteri suverane, care supravehează și dirjează totul.

„Temele verticalizării suverane, ale luminii și ale sabiei dreptății ridicate sunt atât de izomorfe încât ni s-a părut indiferent dacă jertfim una din ele în titlu, chiar cu riscul de a renunța la stricta simetrie. Lumina ne-a apărut într-adevăr sub forma ei simbolică a auriului și a înflăcăratului, un simplu atribut firesc al sceptrului și al spadei. Vom vedea în curând că toate aceste simboluri alăctuiesc o constelație în jurul noțiunii de Putere și că verticalitatea sceptrului, agresivitatea spadei sunt garantele arhetipale ale atotputerniciei benefice” (Durand, 1977: p. 152).

Dar și unul și celălalt au referent comun: omul și modul de a se înțelege pe sine și societatea. Deși este folosită mai rar există sintagmele de suveranitate a individului sau de suveranitate a omului. Folosirea acestor sintagme trimite la o sferă de aplicare care o depășește pe cea a relațiilor internaționale și trimite la un anumit mod de a înțelege și imagina existența umană, fiind un concept, cum se afirma mai sus, cu anumite conotații morale, teologice, antropologice. Revenind la conceptul de utopie și la relația cu cel de suveranitate, există un punct de vedere ce leagă conceptul de utopie de domeniul literar și filosofic, iar cel de suveranitate de relații externe. Cele două au un însă un referent comun, de ordin antropologic și trimit, după cum subliniam mai sus, la un mod în care omul se găsește și se gîndește pe sine în lume. După cum am mai spus, utopia nu se reduce la un domeniu literar sau la o construcție de tip ideologic, așadar de justificare a unor practici, iar conceptul de suveranitate nu ține numai de domeniul relațiilor statale sau de modul în care este conceput statul. Ambele concepte țin de esența a ceea ce este numit modernitate, deși conceptul de suveranitate are o istorie ce îl leagă de teologie și o înțelegere simbolică a existenței omenești și a suveranului ca mediator între două naturi, jucând un rol determinant pentru societate în această perioadă din existența omenirii. Ele exprimă o anumită continuitate, dar și o ruptură

cu trecutul, cu modul în care omul gândea politica și cum se gândea, concepea pe sine. Conceptul politic de suveranitate a fost formulat de Jean Bodin în 1576, dar există prezent și în *Principele* lui Machiavelli, chiar dacă nu este enunțat acolo ca atare (Mairet, 1997). Acest principiu fondează politica modernă ca fiind modernă și trimite la comunitate, care are ca scop conservarea și dezvoltarea sa și membrilor componenți. Această comunitate se întemeiază pe principiul suveranității. În suveranitate, omul este cel ce își face propria istorie. Nu Dumnezeu este cel ce acționează în istorie, acest lucru fiind unul din elementele de bază ale statului modern, ale *res publica*. Suveranitatea este temeiul începutului politicii propriu-zis profane. Conceptul de suveranitate implică un lucru foarte clar. Baza statului, a comunității și acțiunilor umane nu mai sunt Dumnezeu sau/și natura. Nu mai sunt sursele legii și autorității. Dumnezeu este expulzat din sfera politicului și a socialului (Mairet, 1997: p. 12), pentru că se postulează, pe urmele teologiei voluntariste și nominaliste, că este indiferent și că nu afectează libertatea omului. Binele și răul nu mai sunt date în structura universului. Natura însăși își schimbă statutul așa cum o atestă opera lui Rene Descartes, ea devenind *res extensa*, întinderea pură, matematizabilă, geometrică, devenind exterioară omului. De acum înainte natura este ceva de exploatat, sursă a mijloacelor de existență, dar și obiect-țintă al modelării umane, așadar obiect al acțiunii suverane. Existența suveranității statului face acest lucru posibil prin instaurarea păcii, care la rândul ei face posibilă munca. Astfel spus organizarea autonomă a umanității are ca scop exploatarea naturii în folosul omului. Societatea, politicul, cetatea pentru a fi eficiente trebuie să fie o afacere a omului, nu să se refere la scopuri transcendente prescrise de Dumnezeu sau de legea naturii. Politica trebuie să traducă un proiect uman, suveranitatea însemnând în acest context autonomia absolută a politicii (Mairet, 1997: p. 19). Principiul suveranității este principiul autonomiei politice. Este cu mult mai mult decât o laicizare a statului sau a comunității umane. Este lichidarea sau încercarea de lichidare a unei tradiții teologico-filosofice antică și medievală, o rezolvare particulară a problemei teologico-politice. Statul, organizarea socială sunt produse ale pasiunilor omenești, sunt produsul unor rapoarte de forță și se întemeiază numai pe forță, conform celor doi clasici ai gândirii politice, iar cunoașterea politică în acest caz nu mai este privilegiul niciunei persoane. Modernitatea, filosofia politică modernă care a produs și impus conceptul (politic și antropologic) de suveranitate, afirmă cu tărie că numai ea se ocupă de realitate: filosofii politice antice și medievale s-ar fi ocupat de o lume ideală, de o lume a ideilor, nu de real, de concretul politic, adică puterea, raportul de forțe. Conform doctrinei machiavelliene politica

stă sub imperiul necesității, omul politic/prințul netrebuind să fie bun, el fiind constrâns de statutul său și de circumstanțele ocupației pe care o practică să obțină și să își mențină puterea dobândită. Necesitatea exprimă faptul că politica se referă la o realitate istorică alcătuind un ansamblu mai mult sau mai puțin fluctuant de raporturi de forțe, de circumstanțe, de idei, pasiuni, interese. Principiul politicii nu mai e virtutea. Morala nu mai este principiu fondator al politicii sau al cetății. Justul, dreptul, moral nu precedă acțiunea, ci decurg din ea. Cine are puterea, instaurează dreptul. Ele se bazează pe capacitatea intelectuală de a își subordona necesitatea, prin ceea ce filosoful italian a numit *virtu*. Acest punct de vedere poate fi interpretat și dintr-o perspectivă republicană, tiranică, democratică sau demagogică (Maire, 1997, p. 28) și în funcție de cine este suveran, adică o clasă, o persoană, poporul. Legea provine de la suveran, din voința acestuia. Suveranitatea implică și legislatura, capacitatea de a da legi, *Gesetzgebung*. Legile depind de forță, aceasta le întemeiază, pericolul fiind de a întemeia ceea ce e drept și just pe legi, așadar pe forță, excesul de forță oarbă putând fi doar una din derivatele posibile ale suveranității. Teoria bodiană a suveranității, prima formulare explicită a acestui principiu, continuând ideile filosofului florentin, neexistând pe fond o opoziție între ideile machiaveliene și cele bodiene (Mairet, 1997: p. 20-21, 30-38). Republica teoriei suveranității pe care o propune Bodin, deși scriitura sa este încă îmbibată de referințe teologice, este fondată tocmai pe eliminarea fundamentelor creștine ale statului, suveranitatea la originea ei fiind tocmai eliminarea acestei întemeieri – generalizând putem spune că este eliminarea oricărui principiu de fundamentare teologică, deci a oricărui principiu care afirmă heteronomia existenței umane, adică dependența sa ontologică și ontică de ceva exterior ei.

„En fait, le principe de souveraineté et la théorie de la république qui en procède éliminent tout fondation chrétienne de l'autorité. La souveraineté, en ses origines, est cette élimination même” (Mairet, 1997: p. 30).

În ea însăși suveranitatea este capacitatea de a da legi, adică voința suveranului.

„So much, then, for the first prerogative of sovereignty, which is the power of giving law or issuing commands to all in general and to each in particular” (Bodin, 1992: 58).

Așadar voința umană este forța ordonatoare a statului, nu voința divină sau o presupusă voință a naturii. Statul e văzut ca fiind cauză de sine, autoproducere și auto-nomie: își dă singur legea. Statul este istoric, orice altă întemeiere în afara celei umane fiind exclusă sau orice pretenție în acest sens considerată suspectă. Principiul statului, republicii provine din acțiunea umană. Avem un fundament sută la sută profan. Conceptul de suveranitate trimite la la ideea de libertate, de independență și autosuficiență. Suveranitatea nu este principiul

autorității în Stat, arată Gerard Mairret, călcând pe urmele lui Jean Bodin, ci este chiar principiul statului care este sursa oricărei puteri. Statul, un fel de zeu mai mult sau mai puțin mortal, din moment ce își proclamă astfel autosuficiența. Țelul suveranității nu este însă numai acela de a lua decizii, ci scopul ei este dobândirea și menținerea statului

„Le souverain (et la souveraineté qu' il exerce directement ou indirectement) n'agit que dans le but de la fondation et de la conservation d'une republique” (Mairret, 1997: 34).

Deși pare o putere arbitrară, suveranul nu urmărește binele propriu, în direcția propriei persoane, ci în favoarea statului, *a commonwealthului*. Ceea ce este comun este scopul acțiunilor suveranului, fie că este o persoană, un grup de persoane sau poporul (cel puțin teoretic). Chiar dacă fundamentul teologic al statului este eliminat, la Bodin mai există următoarea precizare legată de suveranitate.

„These are the true prerogatives of sovereignty, which are included in the power to give law to all in general and to each in particular, and not to receive law from anyone but God” (Bodin, 1992: 59).

Cu toate acestea nașterea conceptului de suveranitate trebuie înțeles în contextul care face modernitatea să fie modernitate, suveranitatea fiind legată de construcția voluntară a unei lumi de către oameni, unde oamenii sunt suverani, iar suveranitatea ajută la crearea păcii civile, sau a unei lumi unde își imaginează că sunt autorii/stăpânii gândurilor și istoriei lor (Mairret, 1997: p.41). Laicizarea fundamentelor statului implică sau aduce cu sine și ideea poporului ca actor politic. Poporul este sursa delegării suveranității. Deplasarea suveranității de la prinț la popor sau la individ o va întemeia pe aceasta în voința comună, spre deosebire de voința prințului, dar temeiul va rămâne tot voința. Chiar și când se referă la regi, prinți etc. suveranitatea trimite la popor, chiar când acestuia îi este negată. Referentul ascuns, vizibil, etc al modernității și al suveranității în latura ei modernă este poporul; prin aceasta ea trimite încă o dată la aspectul colectiv al existenței umane. Esența profană a acestui principiu, care fundamentează profan puterea, este întemeierea acesteia în multitudine, în pluralitate (Mairret, 1997: 163). Mai mult decât atât, suveranitatea este definiția modernă a poporului (Mairret, 1997: 164). Chiar dacă suveranitatea nu îl exclude pe Dumnezeu, acesta devine un alibi, o motivație în plus de a se supune suveranului, nu de a face apel la o lege/moralitate alternativă cu origini extraumane. Deși ideea de suveranitate a putut fi folosită pentru a întemeia și justifica absolutismul, ceea ce se ascunde în ea este referința la popor ca actor al istoriei, ca purtător al libertății. Poporul este la orizontul principiului suveranității, iar orizontul poporului este istoricitatea, adică istoricitatea libertății umane (Mairret, 1997: p. 127, 163). Semnificația nașterii și aplicării principiului suveranității este faptul că scoate la lumină și că face posibilă

eliberarea și desfășurarea puterilor prezente în popor, în oameni. Suveranitatea, instaurarea ei, extinderea ei la nivelul întregului popor semnifică sau dorește a semnifica o redobândire de către om a unei autonomii, a forțelor proprii, ieșire din heteronomie, ieșirea de sub tutela unor forțe aprent transcendente sau exterioare omului. Această caracteristică a conceptului de suveranitate, faptul că trimite la idea de auto-nomie, de autoorganizare a cetății, de eliminare a unui temei divin/natural ca model și normă pentru cetate, o pune în strânsă legătură cu utopia. Suveranitatea trimite la un mod particular de a înțelege relația cu natura și cu universul. Aceasta este modelată conform ideilor carteziene privitoare la relația dintre subiect și lucrul întins - *res extensa* -, raportul om/lume, om/natură este un raport de dominare, în favoarea omului (Mairet, 1997: p. 205). Tocmai acest act de domianre al naturii face posibil ca omul să constituie spațiul politic drept *res publica*, așadar drept spațiu/lucru comun. „L'homme est sujet-auteur - de son propre destin” (Mairet, 1997: p. 207). Este tradusă astfel capacitatea omului de a se desprinde și de a se rupe de natură; de aceea își poate organiza viață după propriile principii și dorințe. Ca să devină el-însuși, omul se rupe de natură și se autocrează, descoperind lumea umană ca fiind locul autonomiei voinței. Este lumea și epoca în care omul devine stăpânul propriei acțiuni, a propriei istorii. Dar fiindcă fundamentul nu este dat, el se află mereu în dezbatere, iar fundament devine ceea ce puterea hotărăște că este fundamentul, pacea, justiția sunt instabile. Fără putere ele nu semnifică nimic. Ceea ce e just trebuie dezbătut, dar un act de putere, de forță hotărăște până la urmă ceea ce e just. La aceasta se adaugă faptul că pentru moderni ceea ce e drept, ceea ce e comun este esențialmente nedeterminat, astfel încât instabilitatea situației crește, făcând necesară intervenția unei forțe suverane care stabilește ce și cum, ceea ce e drept, ceea ce e legea. Așadar fundamentul societății e nedeterminat, nemaifiind prescris din exterior dintr-o sursă neumană. Dar faptul că fundamentul e nedeterminat, impune reflecții legate de om: Cine sau ce este omul care conferă fundament lumii omenești? Cum conferă acesta fundament traiului în comun, așadar societății și statului? A gândi cetatea înseamnă a gândi omul, deoarece acesta este pentru lumea eliberată de sub tutela divină sau a legii naturii sursa legitimității și suveranității. Acest om, ca și politicul nu sunt naturale, precum în concepțiile antic-clasice sau medievale care se inspirau din ele. Dacă în concepția clasică antică și medievală omul și cetatea își erau coapartinători, acest lucru se schimbă. Politicul, comunitatea, statul nu mai sunt ceva natural. *Polisul* ca un dat al naturii, în care omul se realizează pe sine ca ființă în mod natural socială și politică, nu este caracteristic pentru modernitate, ci din contră. Statul este o organizație artificială și nu

una naturală, care decurge din specificitatea omului. Natura umană trebuie redefinită în acest context, făcându-se apel la ficțiunea stării de natură, a unei insociabilități sociabile pentru a întemeia și justifica viața în comun. Este un „nu” spus clar în fața ideii de politică și norma de origine naturală. Așadar nici legea umană nu mai provine sau nu mai este derivată din vreo lege naturală sau din natura lucrurilor. Nu există comunitate naturală, oamenii sunt indivizii, ce sunt alcătuiți după modelul subiectul cartezian, adică al subiectului liber și stăpân pe sine, acesta fiind postulatul antropologic originar la antropologiei politicii moderne (Mairet, 1997: 215). Subiecții cartezieni sunt egali între ei, interșanjabili, umanitatea fiind aceeași în toți, având ca principiu legea naturală a autoconservării. Omul e corp care trebuie să se hrănească. Conceptul antropologic originar și fundamental al politicii moderne este materialist-mecanicist. Aceasta întemeiază statul: nevoile și dorințele sunt cele două forțe ce determină omul, îl definesc și ele legitimează statul, omul fiind liber în limitele acestor pasiuni. Acestea determină în ultima instanță rațiunea, datorită dorinței și necesității de autoconservare, și crează dorința de pace, înlesnind astfel apariția statului. De la competiția, războiul creat de către dorințe se ajunge la cooperare. Rațiunea este tocmai sesizarea acestui lucru comun și punerea de acord, pentru a-l realiza împreună. Pe aceasta se întemeiază comunitate umană și statul în această perspectivă. Pentru a-și asigura viața și satisface nevoile, dreptul la muncă decurgând de aici, omul face apel la stat, la un artificiu. Statul definește ceea ce e bine și just, plecând de la necesitățile și dorințele omului. Aceasta este prin esență o soluție colectivă, pacea neputând fi obținută la nivel individual și numai prin mijloace individuale (Mairet, 1997: p. 261). Libertatea însăși este un artificiu, ea implicând existența nivelului comun, deoarece celălalt nu este un prieten, ci este în principiu un inamic, o dorință concurentă. Libertatea este aici un raport între mine și ceilalți, mediat de către stat.

Concluzii

Având în vedere cele spuse mai sus, reiese că relația dintre utopie și idea de suveranitate este una strânsă, utopia servind prin modul ei de a fi ca schemă sau ca plan pentru un mod de a realiza suveranitatea, așadar un model sau o serie de modele de luare în stăpânire a realului și de încercare de a face din real ceva complet sau aproape complet supus voinței omului, din care dispare temporalitatea și schimbarea, aceste fiind resimțite ca fiind dăunătoare ființei umane, utopia și suveranitatea fiind încercări simbolice și imaginare, în sensul că își au originea în imaginar ca structură antropologică, de a exorciza aspectul

distructiv al curgerii timpului. Sigur că aceste încercări sunt, după cum amintea și Jean Jacques Wunenburger, un soi de paralizare și blocare a imaginarului în anumite scheme, blocare care duce tocmai la pierderea funcției lui de deschidere a noi dimensiuni ale existenței umane și de compensare în fața curgerii nemiloase a timpului, utopia realizând prin intermediul suveranității nu locul ideal mult-visat, loc ideal care este realizat de către om în concepția utopică, ci tocmai opusul acestui loc ideal visat, rezultatul fiind un mare coșmar, în care totul e prescris și în care orice activitate a omului e supravegheată și introdusă în formule ce se vor științifice, formul care odată ce modifică comportamentul uman ar trebui să producă automat fericirea, astfel încât locul ideal utopic seamană mai mult cu o mașină, cu un produs cibernetic decât cu o realitate socială a unei ființe dotate cu gândire și libertate.

Bibliografie

1. Bodin J. (1992). On Sovereignty. Four Chapters from the Six Books of the Commonwealth, transl. by Julian H. Franklin. Cambridge University Press, NewYork.
2. Elsthain B. J. (2008). Sovereignty, God, State and Self. Basic Books, New York.
3. Durand G. (1977). Structurile antropologice ale imaginarului [Les structures anthropologiques de l'imaginaire]. București, Univers.
4. Gillespie M. (1996). Nihilism before Nietzsche. Chicago, University of Chicago Press.
5. Haltern, U. (2007). Was bedeutet Souveränität?. Tübingen, Mohr und Siebeck.
6. Mairat G. (1997). Le principe de souveraineté. Histoire et fondements du pouvoir moderne. Paris, Gallimard.
7. Morus T. (s.a.) Utopia [Utopia]. (s.l.), Best Publishing
8. Wunenburger J.J. (2001). Utopia sau criza imaginarului [L'utopie ou la crise de l'imaginaire]. Cluj-Napoca, Dacia.

SECȚIUNEA „PASTILA SOCIOLOGICĂ”

Crimeea nu prea e rusească. Poate a fost rusificată

Prof.univ.dr. Radu BALTASIU

Crimeea e o achiziție recentă a Rusiei. Face parte din bagajul „omului recent” de tip imperial, moscovit, care, în vest, la celălalt capăt al Europei are pe revoluționarul iacobin din Franța (cu 17 000 de victime ghilotinate, *Britannica*). Crimeea rusească este deci, parte a unui complex ideologic și mai puțin a unui bagaj identitar cum încearcă să se legitimeze de către unii analiști anexarea de facto a Crimeii din aceste zile. Crimeea are peste 2000 de ani de istorie scito-bizantină și turco-tătară față de care Rusia nu e decât un degetar. Dar cea mai serioasă concluzie nu e atât vechimea legitimității, cât conduita acestui „om recent”: întemeiat pe raptul teritorial și pe exploatarea tributală a comunităților peste care s-a înstăpânit, violent până la crima în masă (vezi gulagul comunist).

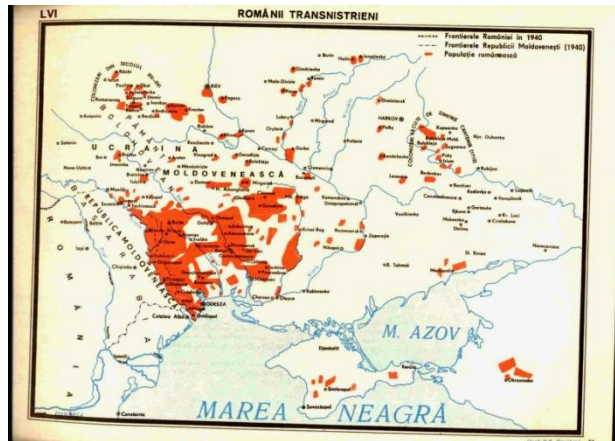

Figura 1: Spațiul istoric și etnic românesc, 4 volume, Ed. Militară, București, 1992, [1941-1942]

Surprinzător de superficială analiza unui Kissinger, de pildă: pentru acesta „religia rusească [!?] s-a extins de aici [regatul kievean]. Ucraina a fost parte din Rusia de secole, iar istoriile lor sunt interconectate. Unele dintre cele mai importante bătălii pentru libertatea Rusiei au fost date pe teritoriu ucrainean, începând cu bătălia de la Poltava din 1709 ... Flota Mării Negre - instrumentul Rusiei de proiecție a puterii spre Mediterana - este staționată pe baza unui contract pe termen lung la Sevastopol, în Crimeea. Chiar și dizidenți faimoși ca A. Soljenițin și J. Brodski au insistat că Ucraina a fost parte integrantă a istoriei Rusiei și, într-adevăr, a Rusiei.” (*Washington Post*, 6 martie 2014)

SECȚIUNEA „PASTILA SOCIOLOGICĂ”

Kissinger „aduce” niște ruși să argumenteze ... în favoarea intereselor rusești și ajunge la concluzia că ... interesele rusești sunt corecte din moment ce sunt ... argumentate de ruși. Nu mai puțin stranie este afirmația că „religia rusească” a început la Kiev. În primul rând că nu e rusească, este ortodoxă, iar centrul principal de iradiere al credinței la Marea Neagră era Bizanțul, cu centrul la Constantinopol. Kissinger a vrut să spună că *slavii de răsărit cu centrul la Kiev au fost creștinați de bizantini pe vremea lui Vladimir*. Teritoriul respectiv era cunoscut sub denumirea de „Rusia kieveană”, care la jumătatea sec. al XII-lea era deja stins. Slavii de est au renăscut ca structură politică o sută de ani mai târziu în jurul cnezatului Moscovei, Belarus și Ucraina, ca și o bună parte din Rusia de astăzi aflându-se sub autoritatea Lituaniei și/sau a Poloniei până târziu, la jumătatea secolului al XVIII-lea,

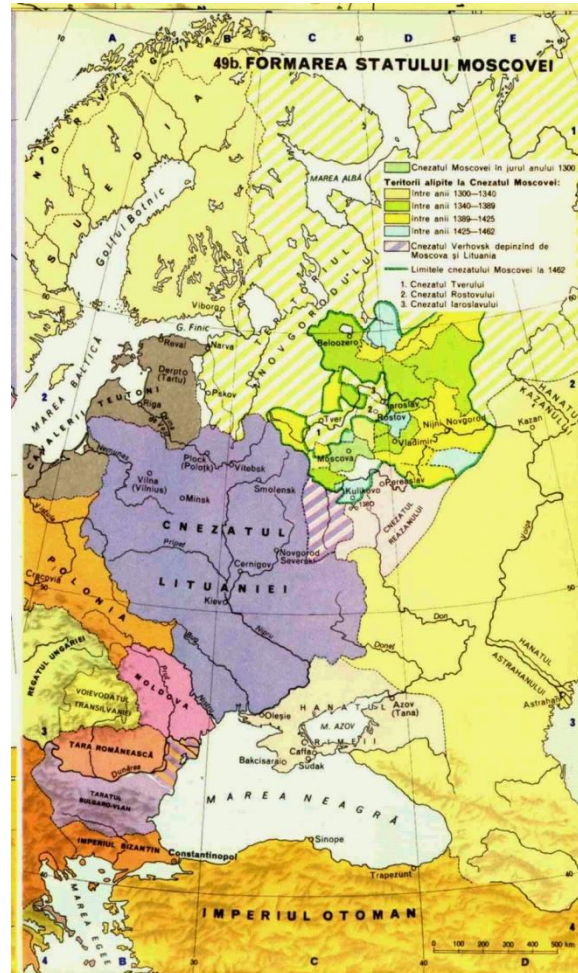

Figura 2: „Atlas Istoric”, coord. acad. Șt. Pascu, Ed. Did. și Ped., București, 1971

pentru jumătate de mileniu. **Crimeea nu a avut nici o legătură cu primele formațiuni slave, fiind o achiziție târzie, de tip imperial, a Rusiei.** Apoi, faptul că rușii s-au bătut în Ucraina „pentru libertatea Rusiei” ar fi un argument că terenul respectiv ar fi legitim revendicat de Rusia. Să înțelegem că, după ce termină cu Ucraina, rușii se pot duce liniștiți peste turci, că doar de acolo s-au încreștinat. Bun, atunci statele occidentale din care au provenit cruciații care s-au bătut la Ierusalim în sec. XI-XIII pentru libertatea creștinătății să revendice Ierusalimul de azi! Și mai interesant: nici un cuvânt despre *componenta suedeză* a regatului moscovit, și nici atât despre întinsul regat polono-lituanian, ca să nu mai vorbim de secolele de

SECȚIUNEA „PASTILA SOCIOLOGICĂ”

dominație genoveză directă asupra Crimeii. Totodată, nici o surpriză despre nepomenirea oierilor moldoveni care și-au făcut veacul până aproape de al doilea război mondial în zonă.

Înțelegem imperativul ieșirii la mările calde al Rusiei. Dar tot atât de bine Putin are atâtea „mări calde” neexploatate în Siberia și un popor obosit de atâtea experimente geopolitice de „ieșire la Mediterana”, începând cu Petru cel Mare, apoi cu Lenin, Stalin, Hrușciov etc.

Bibliografie

- Encyclopaedia Britannica, 2014, „French Revolution”. Regimul terorii din timpul Revoluției franceze a fost marcat de arestarea a peste 300 000 de persoane și de executarea a peste 17000, de multe ori fără nici o judecată. Toate acestea în mai puțin de un an (sept. 1793-iul. 1794)!
- Kissinger, Henry, „Opinions. How the Ukraine crisis ends”, în Washington Post, 6 martie 2014, http://www.washingtonpost.com/opinions/henry-kissinger-to-settle-the-ukraine-crisis-start-at-the-end/2014/03/05/46dad868-a496-11e3-8466-d34c451760b9_story.html?hpid=z2: „Russian history began in what was called Kievan-Rus. The Russian religion spread from there. Ukraine has been part of Russia for centuries, and their histories were intertwined before then. Some of the most important battles for Russian freedom, starting with the Battle of Poltava in 1709 , were fought on Ukrainian soil. The Black Sea Fleet — Russia’s means of projecting power in the Mediterranean — is based by long-term lease in Sevastopol, in Crimea. Even such famed dissidents as Aleksandr Solzhenitsyn and Joseph Brodsky insisted that Ukraine was an integral part of Russian history and, indeed, of Russia.”

Recomandări

Despre conexiunile dintre Ungaria și Rusia, în problema de acum, vezi:

- Dan Tanasă Blog, 14 mar. 2014, „Sociologul Dan Dungaciu: În momentul acesta Ungaria este o problemă pentru regiune”, <http://www.dantanasa.ro/2014/03/14/sociologul-dan-dungaciu-in-momentul-acesta-ungaria-este-o-problema-pentru-regiune/#more-16080>

SECȚIUNEA „PASTILA SOCIOLOGICĂ”

- Paul Ghițiu, „Ungaria-Rusia, o relație caldă, caldă, aproape fierbinte (I), în Estica, 15 martie 2014, <http://www.estica.eu/article/ungaria-rusia-o-relatie-calda-calda-aproape-fierbinte/>
- SPQR, 1 martie 2014, „Germania și Rusia ... prin Ucraina în România”, <http://radubaltasiu.blogspot.ro/2014/03/germania-si-rusia-prin-ucraina-in.html>

Pentru o discuție pe marginea crizei din Ucraina, vezi și:

- Ilie Bădescu, „Quadratura ucraineană”, 5 martie 2014, <http://universitatea-emaus.ro/2014/03/05/ilie-badescu-quadratura-ucraineana/>
- George Damian, „Să terminăm cu ipocrizia”, 13 martie 2014, <http://www.george-damian.ro/sa-terminam-cu-ipocrizia-putin-si-a-atins-scopul-5556.html>
- Aurel Rogoian, „La granițele României. Criza din Ucraina - consecința secolelor de arbitrarie geopolitic”, în ZiariștiOnline, 3 martie 2014, <http://www.ziaristionline.ro/2014/03/04/aurel-rogoian-la-granitele-romaniei-criza-din-ucraina-consecinta-secolelor-de-arbitrarie-geopolitic/>